

EMIL CONSTANTINESCU

SĂPTĂMÎNAL EDITAT DE GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL

ANUL V • Nr. 25 (228) • 22-28 iunie • 16 pagini • 200 lei

Casele naționalizate

pag.
12-13
**A doua
expropriere**

pag.
14-15

Octavian Paler "DON QUIJOTE ÎN EST"

- Gabriel Andreescu
- Adrian Marino

Eseu despre FURT

Liviu Antonesei

pag.
11

VÁCLAV HAVEL

ÎN ROMÂNIA

pag.
8-9

ANDREI CORNEA

Miopi și presbiți

Printre politicieni, unii au vederea scurtă, alții văd numai la distanță. Unii sînt din cale-afară de miopi, alții sînt foarte presbiți. Unii observă bine doar ceea ce au sub picior, ceilalți văd bine doar ce se află sub zare. Și, cum nu este vorba despre vîzul fizic, ci despre o aperecepție a faptelor și evenimentelor, defectul lor nu poate fi corectat, căci nu s-au inventat ochelarii politici. La noi, spre pildă, majoritatea este mioapă, iar opoziția presbită.

Miopia majorității: Legea privind statutul caselor naționalizate, recent votată de Senat, dezavantajează butărit pe foștii proprietari. Mai mult, refuzul majorității de a ține seama, fie și parțial, de unele dintre amendamentele propuse de opoziție poate fi considerat un procedeu nu numai inechitabil și nedemocratic, dar și profund neînțelept chiar din perspectiva majorității. O lege de o asemenea importanță, punînd în joc, sub o formă sau o alta, interese fundamentale, trebuie adoptată în baza unui compromis cît mai rezonabil între părți și nu prin acțiunea unei mașini de vot. Căci spre deosebire, să zicem, de o lege relativă la anumite impozite sau taxe, lege caducă, un act privitor la proprietate are efecte profunde și dramatice ce se întind pe durata a una sau chiar mai multe generații. Nu este de aceea înțelept ca majoritatea de azi să uite că vîr exista destule ocazii, pe o astfel de durată, ca ea să piardă puterea și ca minoritatea de azi, ajunsă la guvernare, și care reprezintă acea parte a populației ce se simte nedreptățită să caute să-și ia revanșa. Dacă cineva își închipuie că falimoasa reconciliere națională va fi posibilă, fie și peste cîteva decenii, într-o societate unde persistă resentimentele întreținute de legi "de clasă", e un naiv. Iar dacă speră că el personal și "ai lui" vor fi etern la adăpost de acțiunile revanșiste ale celor pe care aceste legi i-au nedreptățit acum, atunci insul nu a învățat nimic din istoria mai veche sau mai recentă a lumii. Sau el e un miop politic.

Presbitia opoziției: Aceasta nu vede corect momentul, percepîndu-l aproape întotdeauna în culori de Casandră.

Între-adevăr, dacă momentul nu este încă al relansării, el este unul măcar al stabilizării. Reducerea sensibilității la inflație, unificarea cursurilor leului nu mai pot fi contestate. Mai mult, deja dobinzile au început să scadă ușor, ceea ce va ieftini creditul. Bani primitivi de la FMI și Banca Mondială îngăduie guvernului o marjă de manevră care anul trecut nu exista. Desigur, restructurarea întreprinderilor și privatizarea avansează lent, dar este probabil ca procesul să se accelereze totuși. Recolta acestui an va permite - se pare - să se renunțe la importurile de cereale și chiar să se poată exporta unele

cantități. Guvernul a rezistat cu succes presiunilor sindicatelor, ale căror lideri au constatat că trebuie să renunțe la multe dintre revendicările lor cele mai dure, deoarece altminteri riscă să nu fie urmat de bază. Dificultățile economice ale populației rămîn mari, dar o ameliorare măcar calitativă a vieții în ultimii doi-trei ani nu ar trebui să rămînă neobservată; și ea explică în parte relativa apatie a oamenilor.

Pe planul politicii externe, ameliorarea poziției actualei guvernări este, de asemenea, vizibilă. Aceasta nu fiindcă, neapărat, performanțele în sine ale României ar fi fost remarcabile; ele au fost, în fapt, mediocre. Dar performanțele majorității țării învecinate au fost, cînd nu mai rele, măcar la fel de mediocre. Apoi, Occidentul însuși este lipsit de o voință politică clară față de Est și spațiul post-sovietic, iar pe plan intern, multe din țările Uniunii Europene trebuie să facă față unor crize nu doar economice, dar și politice, ceea ce le determină să-și reducă pretențiile față de rezultatele democratice ale unei țări ca România. Paradoxal, guvernul Văcăroiu, mai conservator, se bucură de un credit internațional superior guvernelor Roman și Stolojan, totuși mai reformiste. Vizita lui Václav Havel în București este, din acest punct de vedere, semnificativă: căci nu este vorba despre un oarecare președinte din Central Europei, ci despre însuși omul-simbol al revoluției anti-comuniste pașnice și al tranziției reușite către o societate de tip occidental care vine în vizită de stat la Ion Iliescu, omul jumătăților de măsură și al tranziției ezitante. A continua, în aceste condiții, să practici, precum o însemnă parte a opoziției noastre, o politică ce presupune iminența unei catastrofe sau o gravă scădere de popularitate a majorității înseamnă să nu beneficiezi de o bună vedere apropiată.

Cum ar putea fi evitate atunci defectele opuse ale majorității și ale minorității? Sînt, s-ar părea, două soluții:

1. **Cooperarea.** E dificil de obținut, deoarece nici miopii, nici presbiți politici nu-și recunosc defectul și nu au sentimentul că ar avea nevoie de celălalt spre a vedea mai bine deopotrivă la distanță, cit și la apropiere. Ei nu au doar un defect de aperecepție, ci și o anestezie a instanței critice interioare.

2. **Înlocuirea:** În loc de miopi și de presbiți să faci apel la cineva care vede aproximativ corect atât aproape cit și departe. Cînd este vorba despre vîzul fizic, asemenea oameni formează majoritatea. Nu tot așa în ceea ce privește afacerile cetății. Aici tocmai presbiții și miopii - adică politicienii - fac regula; iar excepțiile sînt foarte rare. Ele se numesc adevărații oameni de stat. Și, s-ar părea, tocmai aceștia ne lipsesc.

De fapt, mai există o cale la care se refera cîndva Petre Carp: Cînd politicienii nu știu să coopereze, cînd oamenii de stat intrizează să apară, poți continua să trăiești vesel și nepăsător, gîndindu-te cît mai puțin la ce va fi și sperînd în șansă. Altfel spus, se evită defectele de vedere prin renunțarea voluntară la ochi.

CITITORII NE RĂSPUND LA CHESTIONAR

Stimată redacție "22".

Citesc revista "22" de la apariția ei. O consider una dintre cele mai interesante și serioase publicații din presa românească la ora actuală.

I. Mă interesează mai ales următoarele rubrici: 1. Editorialul, 2. comentariile politice, 3. rubrica "Accente", 4. interviul săptămânii, 5. actualitatea culturală, 6. istoria religiilor.

II. În revista "22" mă interesează în special următorii autori: Tia Șerbănescu, Ilie Șerbănescu, Gabriela Adameșteanu, Andrei Cornea, Gabriel Andreescu, N.C. Munteanu.

III. La "Interviul săptămânii" m-aș bucura să răspundă personalități: Ana Blandiana, Gabriel Liiceanu, Paul Goma, Dan Petrescu, Emil Hurezeanu.

IV. Teme noi: 1. educație, 2. informații culturale asupra săptămânii care urmează. De asemenea, m-ar interesa, ca fiind utilă pentru mulți cititori ai revistei, o istorie (succintă) a presei interbelice (în serial), implicit o istorie a monarhiei românești.

Cu stimă și simpatie,

Luiza Mărculescu, București, 14.03.1994

Stimată redacție,

Întâ răspunsul meu la chestionar (mai puțin sintetic decât l-aș dori):

I. Citesc de obicei tot; m-a interesat mai puțin istoria religiilor, cel puțin în forma în care a fost făcută. Nu mă interesează programul cinematografic, poate fi aflat și din cotidiane.

II. Revista e în general bine făcută, bine scrisă, deși efervescența începuturilor s-a estompat. Mi-e greu să fac un top, pentru că autorii mă interesează din motive diferite. De exemplu, Ilie Șerbănescu pentru pertinenta analizei și claritatea expunerii, Tia Șerbănescu pentru că e excelentă profesionistă și nu e temătoare (o menționez pentru articolul ei din nr. 5). Adesea mă amuză baletul dintre ideile ei și H.-R. Patapievici, chiar când am alte păreri. Întotdeauna e incitant, adesea inedit, dar citeodată inegal ca prezentare, cel puțin mie unele articole ale sale îmi par expeditate, insuficient elaborate. Se vede că e tânăr și vrea să spună tot ce știe. Apreciez autoarele interviurilor, în frunte cu Gabriela Adameșteanu, cu observația că s-ar mai putea învăța câte ceva de la cei de la BBC în ce privește concizia și întrebările la obiect, care nu permit divagația și mai ales când subiecții sint incoerenți. Pagina culturală mă interesează întotdeauna și mi-ar plăcea să condenseze mai multă informație. Scotocesc bine venită pagina despre Sarajevo, dar cred că cel puțin la fel de îndreptățită ar fi măcar o jumătate de pagină despre Basarabia, Transnistria, Bucovina.

Ungurii nu pot pretinde să fie tratați la cele mai ridicate standarde câtă vreme înșiși majoritarii sint tratați cum știm. Doar simțeam într-o țară în care nu funcționează nimic ca lumea, și mai ales Justiția, o lume haotică, debusolată și sărăcită, în care nu funcționează nici un criteriu de moralitate sau civism. Ce poți spune despre o societate în care Iliescu cădelnițează pe mormintele revoluționarilor,

dar pune potera pe urmele revoluționarilor vii? Ce fel de Europă e asta?

III. Mi-a plăcut mult și l-am găsit foarte bine venit grupul despre Antonescu și așa dori să apelezi în continuare la diverși istorici pentru a lămurii perioade controversate, slab cunoscute din istoria noastră din ultimul secol. Cred că ar trebui multe, multe date concrete din istoria noastră modernă și mai recentă. Prea puțină lume, în afară de specialiști, au cea mai vagă idee de propria lor istorie. Trebuie să ne cunoaștem așa cum am fost, cu toate cele bune și rele, să nu cădem în festivism, dar nici să ne punem cenușa în cap sau să ne lăsăm umiliți. Mai erau de consultat și mai pot fi și alții, ca Giurescu, Tanașoca, Al. Zub, Zoe Petre, care deși nu e specialist în această epocă, oricum știe mai multe decât specialiștii. Mi-a plăcut mult interviul cu Ioana Mălăncioiu din nr. 10. Poate ați putea să-i chestionați și pe Mircea Zăciu (cel alt de la modă acum) și pe Cornel Regman, care și ei știu să vorbească și au ce. Nu m-a interesat Petre Roman; după mine e fumat și nu cred că e bine să i se facă reclamă nici indirect.

IV. M-ar interesa în această fază multe teme de istorie, istorie culturală, specificul nostru în această Europă, de ce sintem de fapt europeni, dar nu în sensul occidental. După cum știți, la noi predomină intelectualitatea tehnică și cea economică, care nu știe mai nimic. Ajuțați-i. Aș dori, dacă puteți, să urmăriți în continuare viața Academiei Române și a Institutelor ei, pe rând. Cu istorie, cu perspective, cu ce se face azi pentru această instituție. Ar putea fi întrebare și antipatice Eugeniu Simion ce are de gând să facă cu obligațiile pe care și le-a asumat. Până una-alta, am înțeles că nici nu știe despre ce e vorba. Aș dori ca dialogul social să se extindă și la basarabeni; nu pot fi lăsați la discreția lui Păunescu și Vadim Tudor, nici abandonat în vinătoarea de vrăjitoare care probabil urmează. Sincer vorbind, mă miră foarte tare că dl. Andreescu nu se interesează de tragedia lor și e mai preocupat de unguri și de țigani. Ca să nu mai amintesc cum sint tratați românii în țările din jur. Citeam odată în "România liberă" despre grecii românofoni, adică despre aromâni. Dacă se scrie așa la noi despre unguri, imediat știe și Consiliul European.

N-aș dori să mai citesc corturi gen Goma-Pintilie. Vă doresc putere de muncă, să rezistați cât mai mult, spre bucuria cititorilor și a dvs., și vă felicit pentru ce ați realizat până acum.

E. Matei, Cluj, 20.03.1994

Știți că în 1990, după criza politică serioasă ce a urmat anunțului participării Frontului Salvării Naționale la alegeri, fiecare citea numai ziarul și revistele în care găsea propriile convingeri? Parcă societatea era ruptă în două și nimeni nu avea urechi "de auzit" decât pentru cei care gândeau la fel!

Acum, toți parcă ne-am mai potolit, nu mai sintem și intransigenți și disprețuitori, încercând să-i înțelegem (citește scușăm) și pe alții.

No plodox decât pentru faptul că, acum, am putea să găsim în paginile revistei "22" și alte puncte de vedere, deci nu vă mirați că aș dori interviuri și cu Marin Sorescu (vorba unui cititor al revistei dvs.: "Ce o fi în capul lui?") sau Adrian Păunescu (oportunist cum îl știm, nu credeți că, respina de Opoziție, și-o căutat un cîmp de manifestare a personalității și energiei sale deosebite? Iar acum se întoarce, încot, spre valorile tradiționale, în sensul bun al cuvîntului, și, oricît ar fi de controversat, va rămîne în istoria literaturii române? Ca și Marin Sorescu sau Buzura?).

Răspunsuri la "Chestionar '94":

I. Mă interesează mai ales: 1. (8) eseul filosofic (sau "idei în libertate"); 2. (3) cronica (sau comentariile) politice; 3. (5) interviul săptămânii; 4. (13) istoria religiilor; 5. (5) anchetele sociale (document).

II. Autorii preferați: 1. H.-R. Patapievici (rarori am întîlnit în viață pe cineva care are absolut aceleași păreri ca mine! Atît "pe viu", cît și în literatură sau în presă!); 2. Ilie Șerbănescu; 3. Tia Șerbănescu; 4. Andrei Cornea; 5. Gabriela Adameșteanu; 6. Radu Călin Cristea; 7. Raluca Stroe-Brumariu; 8. N.C. Munteanu.

III. Personalități la "Interviul săptămânii": Regele Mihai, Gabriel Liiceanu, Alexandru Paleologu, Nicolae Manolescu, Ana Blandiana, Mircea Dinescu (totdeauna au ceva de spus, au "mix" și idei inedite!), Marin Sorescu, Adrian Păunescu, Domokos Géza, personalități care s-au realizat prin arta dramatică: Ion Caramitru, Maia Morgenstern, Valeria Seciu, personalități care s-au realizat prin sport: Nadia Comăneci, Ilie Balaci, Ilie Năstase sau Gheorghe Hagi, oameni de afaceri, care n-au fost propuși de relații de tipul mafiot-scouris: Ion Țiriac, Ion Rațiu, unchiul milionar din Anglia al d-lui Cărciog (proprietarul trustului de presă "Express"), George Soros (dacă considerați că nu e oportun...).

IV. Teme noi: 1. educație, 2. viața cotidiană din țările occidentale, dar și din Africa de Sud, sau Japonia, sau Noua Zeelandă; 3. religie: principalele Biserici, deosebit și asemănări, istoria dezvoltării lor, apogeuul previzibil.

V. Ilustrația grafică: bună; dar mi-aș dori din cînd în cînd pe Ion Barbu (de la "România liberă").

VI. Litera este convenabilă, dar tiparul cam șters.

Cînd treceti la ortografia cu "T" din "a"?

Vă doresc putere de muncă, cititori fideli și mulți alții noi, și să rămîneți aceiași redactori iubii și așteptați săptămînal cu aceeași incitare.

V. Călinescu, București, martie 1994

RECTIFICARE

Stimată Doamnă Redactor-Șef,

Vă rog să binevoiti a publica următoarea rectificare: În articolul Doamnei Rodica Palade despre simpozionul de la Paris ("22", nr. 21, pag. 7) s-a strecurat o informație greșită. Contrar afirmației D-nei Rodica Palade, Dl. Mihnea Berindei nu a fost niciodată Președintele Ligii pentru Apărarea Drepturilor Omului (LDHR) de la Paris. El a fost Vice-președinte. Pentru respectarea adevărului istoric, precizez că președintele Ligii (LDHR) au fost:

- 1982-1984 - Constantin Cesiuanu

- 1984-1991 - Sanda Stoiljan

- 1991-1993 - Alexandru Paleologu

Cu stimă,

Maria Brătianu
Secretara Generală a Ligii (LDHR) Paris

PREȚUL ABONAMENTELOR DEJA CONTRACTATE NU SE MODIFICĂ, INDIFERENT DE SCHIMBĂRILE ULTERIOARE ALE PREȚULUI REVISTEI.

Abonamentele făcute la redacția "22" sint mai ieftine decît cele prin RODIPET.

Costul abonamentelor trimestriale cu reducere este:

1.700 lei cu ridicare de la redacție,
2.000 lei cu expediere prin poștă.

Costul abonamentelor trimestriale integrale este:

2.300 lei cu ridicare de la redacție,
2.500 lei cu expediere prin poștă.

Revista "22" oferă ABONAMENTE CU REDUCERE pentru PENSIONARI, CADRE DIDACTICE, ELEVII STUDENȚII, FOȘTI DEȚINUȚI POLITICI, VETERANI DE RĂZBOI.

Cei interesați sint rugați să trimită adeverințe corespunzătoare (talon de pensie, adeverințe de la școală etc.) pe adresa: Revista "22" Calea Victoriei 120, sector 1, București, cu specificarea pentru Serviciul de Distribuție. Adeverințele sint valabile un an de zile.

Sponsorizate de
INSTITUTUL PENTRU DEMOCRATIE
ÎN EUROPA DE EST și ASOCIAȚIA EST-LIBERTÉS.

Cei interesați sint rugați să expedieze prin mandat poștal suma corespunzătoare tipului de abonament dorit pe adresa:
Revista "22", cont 45103532 BCR
Eliada, sector 1, Str. Lăndru nr. 10, București.

FM 94,2 MHz
TOTAL
RADIO
Anul 1990, numerele 12, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 24, 25, 29, 32, 33, 38, 41, 44.
Anii 1991, 1992, 1993.
Exemplarele vechi sint comercializate la prețul actual al revistei.

HORATIU PEPINE

Președintele Iliescu și "tabăra mohorită a Opoziției"

Președintele Iliescu nu e un risipitor. Domnia sa știe să-și tezurizeze atuurile, pe care le aruncă în joc abia după ce a epuizat celelalte resurse. Crede onre cu sinceritate domnul Iliescu că revendicările maghiarilor sînt, în parte cel puțin, rezonabile și că ele trebuie împlinite? Nu știm, dar iată că acest lucru nici nu are prea mare importanță. România a ratificat Convenția Europeană a Drepturilor Omului, va ratifica într-un viitor apropiat Charta Limbii Regionale, în fine o Europă preocupată, în primul rînd, de stabilitate pare să acorde problemei minorităților o importanță mai mare decît altor chestiuni, care rămîn în mai mare măsură în seama guvernelor naționale. Campania electorală pentru alegerile europene a adus mereu în dezbateri situația din ex-Iugoslavia, o adevărată rușine pentru neputința Europei, cum o caracteriza un candidat al Dreptei franceze. Și totuși, dacă ar fi să ne limităm observațiile la scena politică franceză, care a părut cea mai vie și mai interesantă în ciuda puținătății ideilor, atitudinea față de problemele generate dincolo de frontierele Europei politice a cîntărit puțin în rezultatul alegerilor. Explicația este însă mai curînd faptul că e vorba de o preocupare comună care a funcționat ca un element de neutralitate politică. Opinia publică, mai radicală decît responsabilii politici, crede că mecanismele europene se dovedesc a fi ineficiente și pretinde o reconsiderare a mijloacelor. În acest context general, țările Estului ex-comunist nu trebuie să se aștepte la complicități prea largi. Securitatea europeană impune o bună stabilitate a Estului, care pe de altă parte și-a clamat intențiile integrării europene.

Președintele Iliescu s-a hotărît prin urmare să relaxeze chestiunea maghiară și să impună prietenilor politici o atitudine mai tolerantă. În joc se află și relansarea negocierilor cu Ungaria pentru reîncheierea tratatului bilateral. Ținuți din scurt de Puterea de la Cotroceni și de partidul majoritar, amenințați din cînd în cînd cu scoaterea în afara legii prin vocile naționaliștilor de serviciu, maghiarii au avut surpriza de a găsi la Cotroceni o atitudine tolerantă, aici existînd înclinația de a se încheia un soi de armistițiu politic. Președintele Iliescu a procedat ca un prim-ministru asaltat de sindicate. A refuzat un an, a refuzat doi, și a sfîrșit prin a oferi ceea ce știa de la bun început că poate să ofere. Nimic mai mult. Relațiile dintre UDMR și puterea politică erau aproape trandafirii în primele zile de după alungarea lui Ceaușescu. Ministrul de Externe al Ungariei, Gyula Horn (prim-ministru după ultimele alegeri), venea în 1990 la București, realizînd foarte repede un acord de principiu asupra chestiunilor majore. Pe de o parte drepturi minorității maghiare, pe de alta garantarea inviolabilității frontierelor. Numai cursul evenimentelor ulterioare a întîrziat cu patru ani relaxarea atitudinii față de problemele minorităților. UDMR s-a baricadat, cum s-a exprimat președintele Iliescu, "în tabăra mohorită a Opoziției" și a refuzat toate ofertele făcute de puterea politică. Rezultatul a fost o atitudine inflexibilă a autorităților, care au tolerat în plus declanșările verbale ale grupărilor "watch-dog" ale integrității românești. Președintele Iliescu a promis prin urmare maghiarilor o rezolvare pozitivă a multora din amendamentele înaintate la Legea învățămîntului. Iar maghiarii la rîndul lor au părut să iașă cel puțin o clipă din "tabăra mohorită a Opoziției". Tărăniștii, care au lansat inițiativa cea mai îndrăzneată de cîțiva ani încoace, aceea a suspendării președintelui, s-au lovit dintr-o dată de o mare opacitate a partenerilor politici. PD s-a opus destul de categoric, vizibil incomodat de declarațiile promonarhice ale domnului Corneliu Coposu. Domnul Nicolae Manolescu a considerat că nu sînt destule motive juridice întemeiate și probabil că a găsit un bun prilej de a ieși din remorca PNTCD. Iar UDMR a luat subit un aer misterios, invocînd sibilinic inoportunitatea gestului. În sinul Convenției lucrurile merg, de altfel, destul de rău de la o vreme. Partidele cer eliminarea formațiunilor nepartidice, fapt care ar afecta destul de grav hegemonia PNTCD. Declarația comună semnată de toți liderii Opoziției exprimă o solidaritate de față. În realitate, prima și cea de-a doua declarație reprezintă abandonarea inițiativei PNTCD în versiunea inițială. Ar putea fi ea reactivată? E posibil. Deocîndă președintele Iliescu a părut decis să nu răspundă invitației, optînd pentru o altă soluție. Îi va invita domnia sa pe liderii Opoziției la Cotroceni. Acceptarea invitației echivalează cu o înfrîngere, refuzul ei se va îndrepta iarăși împotriva Opoziției. Întrebarea care se ridică este dacă președintele Iliescu nu va proceda și în chestiunea caselor naționalizate după aceeași tactică a luptei antisindicale. Adică dacă va fi la un moment dat dispus să dea semnalul unei poziții mai conciliante. Afla doar că presiunile mediului extern sînt, la acest capitol, mai rarefiate.

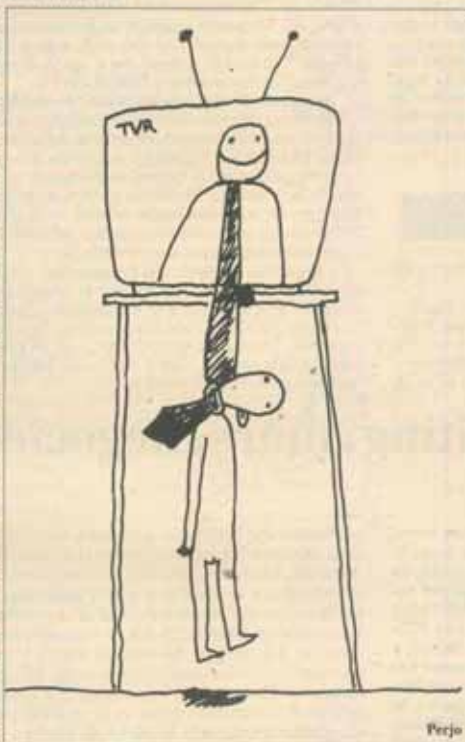

TIA ȘERBĂNESCU

La răscruce de dosare

E greu să alegi dintre sutele de gafe care lasă telespectatorul pe malurile mirării. Mai nou, emisiunile de știri au fost stropite de singele cîtorva asasinat, dintre care cel mai vulgar a "omagiat", chipurile, aniversarea a 105 ani de la moartea lui Eminescu. Numai gustul precar al cuplului Dumitru Popa-Dionisie Șincan putea să încurajeze un astfel de "omagi", prezentînd în "principala emisiune de știri a zilei" din 15 iunie lansarea cărții *A doua viață a lui Eminescu și declarațiile autorului acesteia, N. Georgescu*. Potrivit lui N. Georgescu, poetul național a fost asasinat. Întîi a înnebunit exact în ziua semnării tratatului româno-germano-austriac, după care, "din cauza publicității sale", un complot întreg dar obscur și-a dus misiunea pînă la capăt, asasinîndu-l. Faptul că o mulțime de persoane suferă la ora actuală de mania comploturilor și trăiește anunțînd asasinat spectaculoase nu justifică popularizarea unei nerozii comerciale pe seama celui mai mare poet român. Ar fi multe de spus despre stereotipurile acestei aniversări, din care n-au lipsit personaje ca Răzvan Theodorescu sau Valeriu Răpeanu, care au abonament la majoritatea comemorărilor. Din nefericire, simpla prezență a lui Răzvan Theodorescu, autor al instigării mun-

tă într-unul din holurile Televiziunii - probabil și din cauza temei -, a reunit la dezbateri cîțiva ziaristi cunoscuți (Max Bănuș, Gabriela Stoica, Horia Alexandrescu, Ioan D. Goia) și un parlamentar în deplină cauză: senatorul Ticu Dumitrescu, inițiatorul motiunii privind sancționarea morală a informatorilor, fost deținut politic și, de curînd revenit din Germania, inițiat în soluția germană în cazul STASI. Emisiunea a mai beneficiat de participarea extraordinară a echipei de la Evenimentul zilei, care a publicat recent o listă de informatori, a lui P.M. Băcanu, descoperitorul arhivei de la Berevoești, a lui Gelu Voican Voiculescu, implicat și pasiv și activ în viața Securității, și a unor ofițeri de Securitate, dintre care unul în lumină, Neagu Cosma, iar altul în întuneric și cu voce măsluită. Această ultimă ipostază a ilustrat cit se poate de grăitor modul de acțiune al vestitei instituții în zilele noastre, dar și faptul că una se spone în față și alta se face în dos. Cum se întimplă atunci cînd declarațiile sînt contradictorii - cei doi "profesioniști" au demonstrat pe rînd că listele din Evenimentul zilei sînt false și, respectiv, autentice -, problema Dosarelor Securității a fost rezervată viitorului. Mai exact, unei instituții care, condusă de "oameni de mare credibilitate", să identifice criteriile de apreciere și de ierarhizare a culpelor morale săvîrșite de "ofițerii de acoperire" și de "sursele" acestora - informatorii. S-a subliniat în această emisiune un fapt constat de mult în presă, ca și în viață: mulți dintre acești ofițeri ori informatori se află răspîndiți în aproape toate domeniile de activitate, adesea în funcții importante, unde decid asupra evenimentelor. Divizată într-o mulțime de Securități surori între ele, chiar dacă unora se poartă vitreg una cu alta, intrînd în concurență economică ori politică, vechea Securitate își păstrează cuvîntul în societatea de azi, chiar dacă acest cuvînt este confidențial. De parte de a fi liniștitoare, această concluzie a emisiunii ridică obligatoriu întrebarea dacă, la patru ani de la Revoluție, mult discutatele arhive n-au avut tot timpul să se transforme într-o materie nouă, care să absolve de urme pe cei necesari perioadei, "acoperiți" încă în posturile și rolurile lor, și să maculeze pe cei incomozi. Dintre replicile memorabile ale emisiunii merită amintite frazele sufocate de indignare deplin justificată ale lui Ticu Dumitrescu la adresa personajului Gelu Voican Voiculescu, "diplomatul" care în 14 iunie umbla cu minerii după el și cotoșogea opozițiii Puterii, și trebuie amendate frazele ușurate ale lui P.M. Băcanu, care a considerat că "Securitatea se ocupa numai de fleacuri" și "ne-am cam speriat" de această instituție degeaba. Exemplul folosit de P.M. Băcanu, anume că Andrei Pleșu era urmărit și notat cînd "își mătura curtea", arată, dimpotrivă, pînă unde mergea, în "fleacurile" ei, Securitatea cînd își propunea să-și sufocă adversarii sub observație dacă nu-și putea permite "fleacul" de a-i omori.

citorilor împotriva intelectualilor în seara de 13 iunie 1990, maculează din start ideea unei reverențe eminesciene. Dar, fără îndoială, cel mai palpant subiect propus telespectatorilor rămîne cel privind Dosarele Securității. Emisiunea în fața dumneavoastră, realizată de Vartan Arachelian, exila-

MARTI 14 IUNIE

● **Președinția respinge acuzațiile Opoziției parlamentare**
 "Președintele respinge ca nefondate aprecierile din comunicat (al Opoziției, n.n.) referitoare la "declarații și acțiuni ale președintelui republicii", care ar fi "nedemne de funcția prezidențială și contravin spiritului Constituției", se arată într-un comunicat al Președinției României. Comunicatul a fost dat publicității ca răspuns la scrisoarea partidelor din Opoziția parlamentară, scrisoare prin care Ion Iliescu era invitat să dea explicații în fața Parlamentului în legătură cu afirmațiile făcute la Satu-Mare. În comunicat este redat un fragment din aceste declarații.

● **Guvernul va conduce prin ordonanțe**
 Guvernul a adoptat proiectul de lege pentru abilitarea de a emite ordonanțe pe perioada vacanței parlamentare de vară. Printre domeniile ce ar putea să fie reglementate prin ordonanțe figurează contractarea de credite externe și perfecționarea TVA.

● **Salariile din sectorul bugetar vor crește cu 23%**
 Începînd cu 1 septembrie a.c., salariile profesorilor vor crește cu 30%, iar după 1 octombrie toate salariile din sectorul bugetar se vor majora cu aproximativ 23%, iar compensația de 13.225 lei va fi inclusă în salariile de bază. Datele respective sînt cuprinse în proiectul de lege referitor la noul sistem de salarizare din sectorul bugetar.

MIERCURI 15 IUNIE

● **Demonstrația din Piața Victoriei a continuat**
 Demonstrația sindicală din fața Guvernului a continuat, celor de la Cartelul ALFA alăturîndu-li-se și cîteva sute de mineri de la Motru și Rovinari. După-amiaza, o delegație condusă de Bogdan Hossu a fost primită la Guvern pentru negocieri cu Florin Georgescu, Dan Mircea Popescu și Viorel Hrebenciuc.

● **Senatul a ratificat Convenția pentru prevenirea torturii**
 Senatul a ratificat Convenția europeană pentru prevenirea torturii, a pedepselor și tratamentelor inumane și a continuat dezbaterile asupra Legii caselor naționalizate.

● **Deputații au amînat dezbaterile capitolului privind învățămîntul în limbile minorităților**
 Camera Deputaților a aprobat, în cadrul dezbaterilor privind Legea învățămîntului, un articol care prevede continuarea existenței Conferinței Naționale a Rectorilor. Aceasta va funcționa ca organism consultativ și participativ al ministerului de resort. Discutarea capitolului referitor la învățămîntul în limbile minorităților a fost amînată, UDMR solicitînd noi consultări între liderii grupurilor parlamentare.

JOI 16 IUNIE

● **Gheorghe Tinca s-a întîlnit cu William Perry, ministrul american al Apărării**
 Ministrul român al Apărării, Gheorghe Tinca, a fost primit la Pentagon de William Perry, omologul său american. Cei doi miniștri au semnat un Memorandum de cooperare opțional între Ministerul Apărării român și Departamentul Apărării al SUA.

● **Dezbaterile din Senat asupra Legii caselor naționalizate s-au încheiat**
 Senatul a încheiat dezbaterile pe articole a Legii privind reglementarea situației juridice a caselor naționalizate. Votul final a fost amînat din cauza neîntîrzierii cvorumului necesar adoptării legii.

● **Liderii Opoziției l-au invitat pe Ion Iliescu în fața Parlamentului**
 Liderii partidelor din Opoziția parlamentară s-au întîlnit la sediul Camerei Deputaților pentru a lua o decizie în legătură cu propunerea PNTCD de declanșare a procedurii de suspendare din funcție a președintelui. PD și UDMR s-au opus din nou acestei inițiative, acceptînd în final propunerea de a se adresa președintelui o invitație de a prezenta pînă la sfîrșitul actualiei sesiuni, în fața Parlamentului, poziția sa cu privire la acuzațiile ce i-au fost aduse în legătură cu încălcarea principiului independenței judecătorilor.

● **Conferința de presă a UDMR**
 Deputatul Asztales Ferenc, vicepreședintele Comisiei pentru învățămînt al Camerei Deputaților, consideră că "în proiectul Legii învățămîntului există principii și enunțuri care limitează învățămîntul în limbile minorităților". El a făcut precizări la articolele 122, 4, 125, 9 și 15, arătînd că "se impune asigurarea învățămîntului în limba maternă fără îngrădiri". În legătură cu afirmația lui Radu Vasile, purtător de cuvînt al PNTCD, prin care "UDMR s-a autoexclus din CDR datorită nesprejînirii inițiativei țărăniște a procedurii de suspendare a președintelui Iliescu", dl. Markó Béla a afirmat că "nu a existat nici un gest al UDMR, ci numai opinii ale partidelor din Convenția Democratică". Declarația domnului Radu Vasile reprezintă o părere personală a domniei sale".

VINERI 17 IUNIE

● **Legea RTV a fost adoptată**
 Camerele reunite ale Parlamentului au căzut de acord, după lungi discuții, asupra neconstituționalității unui articol din Legea privind Societățile Naționale de Radio și Televiziune. La două ore după adoptarea în Parlament, legea a fost promulgată de președintele Ion Iliescu.

● **Miguel Martinez la București**
 Președintele Adunării Parlamentare a Consiliului European, Miguel Angel Martinez, a fost primit de premierul Văcăroiu și a ținut un discurs în fața Birourilor Permanente ale Parlamentului. Printre altele, dl. Martinez a arătat că România nu are de dat socoteală Consiliului European, ci doar poporului român. "Rolul CE e doar de a ajuta România în procesul de consolidare a democrației".

● **Negocierile Guvern-Sindicate s-au încheiat**
 În urma negocierilor dintre Executiv și reprezentanți ai sindicatelor participante la manifestația din Piața Victoriei s-a încheiat o convenție care prevede, în principal: salariul minim pe economie va fi majorat de la 1 iulie la 65.000 lei și va fi stabilit trimestrial; se vor modifica legile privind contractul colectiv de muncă și conflictele colective de muncă.

● **Conferința de presă a Președinției**
 Purtătorul de cuvînt al Președinției a comunicat că întîlnirea dintre Ion Iliescu și grupurile parlamentare PDSR a fost una consultativă, asupra priorităților legislative ale momentului. Totodată, președintele Iliescu nu intenționează să se prezinte în fața Parlamentului, dar e dispus să poarte un dialog cu reprezentanții CDR și PD.

Din sumarul numărului viitor:

● **Interviul săptămîinii: Mihai Șora**

LUNI 13 IUNIE

● **România a ratificat Convenția Europeană a Drepturilor Omului**
 La Strasbourg, România a ratificat Convenția asupra Drepturilor Omului a Consiliului European. Instrumentele de ratificare privesc de asemenea și protocoalele adiționale. Convenția afirmă existența unui anumit număr de libertăți și drepturi fundamentale ale individului și prevede un mecanism judiciar de garantare a acestora.

● **CDR contestă instituțiile statului**
 Întrușiți la sediul Camerei Deputaților, liderii partidelor parlamentare din CDR au căzut de acord, în principiu, asupra necesității introducerii unei noi moțiuni de cenzură la adresa guvernului Văcăroiu. Președintele Convenției, Emil Constantinescu, a mai arătat că Opoziția mai pregătește stringerea de semnături pentru suspendarea din funcție a președintelui Iliescu și declanșarea unei greve parlamentare. Totodată, și PDAR a inițiat o moțiune de cenzură împotriva guvernului Văcăroiu.

● **Senat: Legea caselor naționalizate - votată fraudulos**
 După o lungă așteptare pentru întrunirea cvorumului necesar, Senatul a adoptat, cu 71 de voturi pentru, 11 contra și 2 abțineri, Legea caselor naționalizate. Senatorii CDR au părăsit sala și nu au participat la vot. Ulterior, membrii Opoziției au contestat rezultatul, arătînd că au votat și persoane care nu erau în sală.

● **APCEMN la București**
 A treia sesiune plenară a Adunării Parlamentare a Cooperării Economice a Mării Negre (APCEMN) a început la București, aici participînd lideri și reprezentanți ai parlamentelor din 10 țări riverane Mării Negre. Se vor adopta patru proiecte privind reglementări vamale și cu caracter economic și se va elabora un program comun de cercetare a istoriei popoarelor din bazinul Mării Negre.

Pagină realizată de
RALUCA STROE-BRUMARIU
 și **MARIAN CHIRIAC**

Adevărul literar și artistic, nr. 223

- **Tirgul Internațional de Carte - București '94 - oglinda stării de lucruri din managementul nostru cultural. Opinii: Magdalena Bedrosian, Mircea Nedelciu, Mihai Penescu**
- **Interviu cu Valentin Nicolau, directorul editurii "Nemira"**
- **Din istoria realismului socialist: Abateri grave de la morala proletară...**
- **Rubrici de Felicia Antip, Magda Mihăilescu, Andrei Pogorilovschi, Teodor Vărgolici, Cristian Popescu, Cătălin Țarlea, Nicolae Iliescu**

Sindicatelor: miting, mărș, negocieri 15-17 iunie

Principalele revendicări: ● **urgentea semnării contractului colectiv de muncă pe anul în curs, la toate nivelele, precum și garantarea respectării sale;** ● **recunoașterea legislației referitoare la grupele de muncă, elaborată după 1989;** ● **creșterea salariilor cu minimum 50% pentru a refaca puterea de cumpărare a leului;** ● **indexarea obligatorie a salariilor (indexarea salariului minim pe economie);** ● **suplimentarea bugetului alocat învățămîntului;** ● **renunțarea la Ordonanța nr. 13 a Guvernului, care limitează fondul admisibil de salariu;** ● **adoptarea Legii pensionării la vîrsta de 50 și 55 de ani.**

Ce s-a obținut? Partea guvernamentală s-a angajat să susțină stabilirea fondului de salarii, pentru care nu se plătește impozit suplimentar, pe baza unui salariu mediu de referință aferent lunii decembrie 1993 de 155.000 lei lunar brut, sau mai mare, după caz, potrivit dispoziției legale în vigoare, sumele respective urmînd a fi indexate la zi. Fondul Proprietății de Stat apreciază că Circulara

nr. 2/1994 nu limitează acordurile salariale din cadrul contractelor colective la nivelul societăților comerciale. Ministerul Industriilor va retrage circulara referitoare la creșterea zero a salariilor. Referitor la contractul colectiv de muncă la nivel național s-a stabilit că pînă la 22 iunie, primul-ministru să medieze punctele de divergență dintre Confederația sindicală semnată la prezentele Convenții și Patronat. Referitor la recunoașterea grupelor de muncă și a celorlalte drepturi în vederea pensionării, reglementate prin Hotărîri de Guvern și reglementări ale Ministerului Muncii, adoptate după 22 decembrie 1989, partea guvernamentală se angajează să asigure aplicarea în continuare a prevederilor respective. A fost convenită majorarea salariilor cu 8,33%, începînd cu data de 1.07.1994, stabilit la 65.000 lei; Guvernul s-a angajat să stabilească trimestrial, împreună cu sindicatele și Patronatul, salariul minim pe economie; Guvernul s-a angajat să sporească bugetul alocat pentru învățămînt cu 30 miliarde lei și a promis ca pe anul școlar viitor să

aloca învățămîntului un procent mai mare decît cel actual din produsul național brut.

Faptul că în România acorduri de acest tip nu se încheie decît la presiunea străzii arată ineficiența Guvernului, care nu reușește să găsească o cale normală de satisfacere a acestor revendicări. Obsedat de ideea unei conșpirații, ministrul de Interne, Doru Ioan Tărăcilă, a afirmat că manifestații din Piața Victoriei "sînt dirijate atît din interiorul țării cît și din exterior". Prin decizia de retragere de către Ministerul Industriilor a circulației care stăpînește creșterea salariilor s-a demonstrat că legea este greșit întocmită, incompletă și inoperantă pe o durată mai mare pentru că Guvernul nu reușește să stopeze rata inflației. Este criticabilă folosirea unor tactici de intimidare a sindicaliștilor (aproximativ 7.000 de polițiști - mai mult decît manifestații -, dar mai ales folosirea manevrelor cu scutieri și trăgători plasați la ferestrele clădirii Guvernului în poziție de tragere, tocmă pentru a intimidă). Este șocantă diferența dintre ce au cerut sindicaliștii (creșterea cu minimum 50%) și ce au obținut (un minimum de 8,33%), ceea ce demonstrează că rezultatul, apreciat ca atare de liderul sindical Bogdan Hossu, "e un pas înainte, dar nu a fost o victorie deplină".

ILIE ȘERBĂNESCU

MARI PREȚURI ÎN CONDIȚIILE UNOR MARI STOCURI LA CARNE

Un fapt poate mai puțin cunoscut, și oricum aproape deloc comentat, este că în România există acum stocuri de carne care echivalează cu circa 3-4 luni de consum la actualul nivel al acestuia. Autorități guvernamentale și bancare caută modalități de creditare pentru finanțarea acestor stocuri, respectiv pentru întreținerea lor fizică și rezolvarea imobilizărilor de fonduri pe care le reprezintă și care blochează continuarea activității în domeniu.

Stranițetea acestor stocuri este legată strict de faptul că poate nu există vreun alt segment principal de consum în care să se fi manifestat, decenii la rând înainte de '89, o mai acută și mai evidentă penurie. Acesta era exemplul clasic al crizei socializării în România. Și, nu întâmplător, carnea fusese obiectul predilect al "normării științifice" în programele de alimentație așa-zis rațională, impuse în ultimii ani ai dictaturii Ceaușescu.

Reprezintă stocurile de carne apărute acum expresia lichidării acestei penurii? Sau, altfel spus, oferta de carne a ajuns atât de importantă încât, îndestulându-l pe român, mai lasă și cantități nevândute? Nicidecum! Stocurile respective constituie, se poate spune, exemplul tipic - și din păcate dezastruos - al eșecului funcției normale a prețului în condițiile circuitelor economice dominate de stat, care sînt inevitabil neconcurențiale.

Carnea este unul din produsele în cazul cărora s-au înregistrat, în contextul liberalizării, creșteri dintre cele mai fabuloase ale prețurilor: între 100 și 200 de ori, în funcție de sorturi, creșteri în parte explicabile și prin faptul că în trecut carnea beneficia de masive subvenții de preț. Într-un sistem concurențial, o asemenea creștere fabuloasă nu poate fi decât efectul unei grave penurii (prețul venind să descurajeze cererea spre a o aduce la nivelul ofertei), dar și are ca efect, tocmai prin măsura sporirii prețului, o încurajare a producției, deci și o mișcare inversă, de ridicare a ofertei spre nivelul cererii. Din păcate, nu este cîtăși de puțin cazul României. Producția de carne, cu tot ceea ce presupune în amonte (cultura de nutrețuri, fabricarea de concentrate, creșterea propriu-zisă a vitelor și a prășilei, sacrificarea animalelor în abatoare), precum și aproape tot ce există în aval (de la industrializarea cărnii la comercializarea en-gros) se află în mina statului. Este puțin important că o parte din comercializarea finală, cu amănuntul, se desfășoară prin structuri private. În aceste condiții, prețul nu a operat decât o unică schimbare. A oprit cererea și a adus-o chiar sub nivelul ofertei. Nici gând de mult așteptată buclă de reacție pozitivă din partea prețului mai ridicat: de stimulare a producției, cu efecte favorabile pe termen lung nu numai pe linia acoperirii necesităților, dar și pe linia unei rezonabilități a prețului.

Profitând de liberalizarea prețurilor și, o perioadă, de subvenționarea în continuare a anumitor sorturi de carne, mafiele constituite în rețelele statale de producție și comercializare - care au rămas neschimbate din trecut - au impus prețuri mereu și mereu mai mari, în relație mult mai slabă cu costurile reale de producție decât cu propriile câștiguri personale și cu întreținerea altor structuri parazitare de intermediari și birocrați inutili. Nici urmă de preocupare pentru creșterea producției, în măsura în care orice problemă putea fi "rezolvată" prin creșterea pre-

țurilor în dictat monopolist. N-a rămas decât degradarea cererii sub impactul creșterii prețurilor, cu consecința unei lărgiri a prăpastiei față de nevoi, și o deplasare a aprovizionării către încă firavele structuri privat-tărănești, unde prețurile sînt mai rezonabile, dar cărora nu li s-au creat condiții nici de dezvoltare și nici de respectare a normelor sanitare-veterinare obligatorii.

Confruntate cu situația nouă a stocurilor de carne - și nu cu permanenta penurie din trecut -, mafiele din rețeaua statală de producție și desfacere a acestui produs fundamental fac presiuni formidabile pentru găsirea modalităților de finanțare a stocurilor și nici nu se gîndesc cumva la o scădere a prețurilor care ar reînviara cererea. Ele exclud pur și simplu o reducere a prețurilor pentru că aceasta ar însemna nu o derentabilizare a activității, ci de fapt începutul eroziunii pozițiilor lor de dominație pe o piață cvasi-monopolistă și oricum amputarea fabuloaselor lor câștiguri parazitare.

Din păcate, cazul cărnii nu este singular. Este reprodus aproape exact în mii de exemplare în producția și comercializarea de bunuri industriale necesare. Nemaivorbind de paroxismul stocurilor de produse despre care se știe de la început că nu au desfacere, pentru că nu exprimă necesități verificate de piață.

Soluția nu poate fi decât una singură: privatizări masive în domeniul producției, și nu doar în comerț, pentru formarea de circuite private complete de afaceri, cu șansa independențării acestora, ieșirii lor de sub servituțiele unei politizări excesive și, deci, cu perspectiva unor reacții normale la condițiile pieței, care înseamnă și abandonarea irosirii de resurse pentru produse necesare și scăderea prețurilor pentru revigorarea cererii de produse necesare. Nimeni nu poate nega

- numai pentru ca să ridice cumva în slăvi structurile private - că și acestea promovează prețuri înalte, datorită tendinței noilor proprietari către profituri masive și imediate. Tendința este îndeosebi specifică - și într-un fel inerentă - perioadei de început. Treptat însă, chiar condiția menținerii pe piață împinge structurile private spre alt comportament. Structurile private au nevoie de cerere pe piață pentru a exista. Nimeni nu le asigură supraviețuirea dacă nu există cerere. Și la primul semnal semnificativ de scădere a cererii reacționează, înlocuind prețul înalt cu unul mai moderat. Cu timpul, structurile private înțeleg bine că expansiunea și dezvoltarea lor depind nu de o rată sălbatică a profitului, ci de o masă mare a profitului, adică de o activitate extinsă care nu este posibilă decât la o cerere substanțială a pieței, la rîndu-i condiționată de promovarea unor prețuri rezonabile.

N.C. MUNTEANU

Stocul și inteligența

TĂMIIA ȘI TALIA. A scăzut catastrofal producția de tămâie. Pe vremea cînd Adrian și Corneliu consumau cu tonele, spre binele țării și al imaginii ei în lume, pe lângă celelalte griji, tot românul avea pe cap și 45 grame tămâie. S-a dus și asta. De la 1.047 tone tămâie recoltată din pădurile moricite pe vremea lui Ceaușescu, s-a ajuns la numai 25 de tone, în vremea înlocuitorului. Greutățile tranziției. Nu trageți concluzia pripită că era mai bine pe vremea ăluilalt. Există și oameni cu spirit de inițiativă. Și de sacrificiu. După ce a fost atenționat că se întinde mai mult decât îi este plapuma parlamentară, Adrian Năstase s-a hotărît să ridice economia noastră pe cele mai înalte culmi. De acolo unde se află. La pămînt, adică. "Nu voi candida împotriva președintelui Ion Iliescu. Nu avem un om politic de talia sa." În materie de talie și de tămâie, Rodica Beceanu nu mai este singura. E și cu Adrian Năstase.

INTELIGENȚĂ ÎN VRAC. Președintele Ion Iliescu la Cluj. "Din punctul de vedere al stocului de inteligență, România este comparată cu țările dezvoltate ale lumii", a spus alesul națiunii. Cu diferența că țările dezvoltate încurajează inteligența să se și desfășoare, o pun la treabă, adică. La noi inteligența continuă să fie ținută în stoc, în timp ce Văcaru e în Parlament, iar Văcăroiu la Guvern.

ȚIE-ȚI VORBESC, AMERICĂ! 236 de tineri câștigători ai olimpiadelor școlare au obținut ca premiu o excursie în America. Evoluție. Pe vremea tineretii președintelui ar fi fost trimiși la Moscova. Ca să cunoască fericirea de a studia în URSS. Firește, președintele s-a întîlnit cu stocul de inteligență tinărită trimisă în America. Și i-a trasat sarcina prețioasă să demoleze "imaginea deformată a americanilor despre copiii români". Problema noastră asta era; imaginea deformată a americanilor despre copiii români. Gata, America iar a luat-o peste ochi. Și s-a mai rezolvat o problemă. Din România vor dispărea ca prin farmec copiii străzii, cei abandonatși în leagăne și orfelinate, handicapați epocii Ceaușescu, aurolacii epocii prezente. Imaginea României în lume va străluci ca brățara lui Adrian Năstase.

REFUZ ÎNTEMEIAT. Președintele Ion Iliescu a hotărît să nu dea socoteală Parlamentului pentru amestecul său în treburile Justiției. Normal. "Președintele nu a fost ales de Parlament", a reamintit purtătorul său de cuvînt. Pe cînd Parlamentul, lucru știut, a fost ales de imperialismul anglo-american, cădea-i-ar bomba în ocean!

RESPONSABILITATEA LA ROMÂNII MARI. Purtătorul de iritări al instituției prezidențiale s-a făcut foc pe "Evenimentul zilei" pentru că și-a ținut cititorii la curent cu zilele ce-i mai rămăseseră de trăit președintelui, pînă la fatidica zi de 17 iunie, anunțată mapamondului de dl. Goe al politicii românești. "O probă de ireponsabilitate și de prost gust", a zis dl. Traian Chebeleu. Deducem că anunțul lui Vadim și difuzarea lui la Televiziune a fost o probă și de responsabilitate și de bun gust. Ne despărțim greu de trecut. Și în nici un caz zîmbind. Cit despre dl. Goe, în ciuda fișelor, el continuă să fie iubit de mamicița de la Cotroceni.

POLITICA ȘI SĂNĂTATEA. Cu prilejul aniversării a patru ani de cînd Miron Cozma și ai lui ortaci au plantat flori și bite în București, Ion Iliescu și Gelu Voican Voiculescu au fost arătați la televizor. Ce tineri erau! Și ce trași ca prin inel! Clar, în România politica e nesănătoasă. Ingrașă!

STOCUL DE INTELIGENȚĂ ÎN ACȚIUNE. Primarul Gheorghe Funar a hotărît ca ședintele primăriei

din Cluj, chiar și cele ordinare, să înceapă cu imnul național. Cu "Deșteaptă-te române"! Doamne ajută și să fie într-un ceas bun!

ÎN CIUDA INDICAȚIILOR. Înainte de a pleca în America, fotbalistii noștri s-au întîlnit cu președintele Ion Iliescu. Face bine la imagine. Cu toate acestea, în primul meci, fotbalistii au păgît cu dreptul și au câștigat. Le urăm ca pașii următori să nu-i facă cu stîngul!

Perju

GABRIELA ADAMEȘTEANU

Germania – o poveste de iarnă I

Diplomați clarvăzători de la Bonn își amintesc că au presimțit evoluții politice surprinzătoare la sfârșitul primăverii lui '89, după convenția ONU semnată de Ungaria. Nu s-au așteptat însă ca 10.000 de cetățeni din RDG "să voteze cu picioarele" pentru unificarea Germaniei, nici ca votul să fie atât de decisiv și de rapid. Așadar, au trecut 5 (cinci) ani de când tineri redegăsiți cu rucsacuri de vacanță și copii mici în spate și-au abandonat trecutul sălcii și viitorul-gata-preparat, aflând că în RFG se poate ajunge acum, după semnarea convenției ONU, via Ungaria, fără riscul extrădării.

Iată că istoria demonstrează mai multă imaginație decât ficțiunile omeniești: semnatarul convenției, care, deschizând drum fugărilor și apoi marilor manifestații din RDG, avea să oblige autoritățile din Berlin să deschidă la 9 noiembrie 1989, după doar patru luni, frontiera germană, nu-i altul decât câștigătorul alegerilor din Ungaria în 1994 – Gyula Horn. S-a împlinit deci cererea făcută de Ronald Reagan cu doi ani înainte: zidul "tocit" de fugari a dispărut odată cu acel *no man's land* înțesat de mine și înconjurat de sîrmă ghimpată căruia 111 vieți îi plătiseră tribut din 1961 pînă în 1989. La 18 martie 1990 au loc primele (și ultimele) alegeri libere din RDG. La 1 iulie intră în vigoare tratatul asupra uniunii monetare, economice și sociale. La 23 august 1990, Camera Poporului hotărăște aderarea RDG la RFG, așadar adoptarea Constituției federale. 2 octombrie 1990 este ultima zi din viața RDG, născută în 1949. 3 octombrie devine Ziua Națională a Germaniei, stat federal de 79 milioane locuitori, al doilea ca populație din Europa, după Rusia, urmat de Italia (58 milioane), Marea Britanie (57), Franța (56). Republica Federală își mai adaugă 5 landuri noi: Mecklenburg-Pomerania Occidentală, Brandenburg, Saxonia-Anhalt, Thuringia și Saxonia.

După 5 ani, toată lumea este de acord că Zidul Berlinului continuă să existe, în primul rînd pentru că există în mințile oamenilor. Va mai dura o generație, crede Hans Friedrich Müller, care lucrează de mai mulți ani la Serviciul de presă și informații al Primăriei Berlinului. Administrația de la Bonn e mai puțin sceptică, dar nu se hazardază să dea nici o cifră.

Rivalitatea celor două capitale

Politicienii și funcționarii de la Bonn nu spun nici cînd se vor muta la Berlin, așa cum, dus de exaltare, Bundestagul a hotărât la 20 iunie 1991. Berlinului au impresia că întîrzierile acestei mutări, *sine die*, le-a luat din șansele unor investiții și deci ale unor locuri de muncă. Redactorul-șef de la "Berliner Morgenpost" îi ține minte pe japonezii care au plecat, dezamăgiți de faptul că Berlinul nu devine Capitală, renunțînd la foarte avantajoase proiecte. Pare de altfel normal ca o asemenea țară cu greutate în Europa, cu nenumărați vecini (Danemarca, Olanda, Belgia, Luxemburg, Franța, Elveția, Austria, Cehia, Polonia), adevărată țară de tranziție între Nord și Sud, între Est și Vest, să nădărdască drept Capitală o metropolă ca Berlinul: nu numai lipsa banilor, ci și comoditatea îi ține pe politicieni la Bonn, apărați de frecvențele unificării – cred mulți dintre berlinezi. Ironizat pentru provincialismul său ("un oraș mai mort decât cimitirul din Chicago"), pentru șansa de a fi devenit Capitală mai ales datorită faptului că era localitatea natală a primului cancelar federal, Konrad Adenauer (1949-1963), Bonnul își are însă în fața Berlinului atuurile lui. Cîndva, nici Bonnul nu a avut clădirile necesare pentru a găzdui Legislativul și Executivul federale. Prima ședință a Consiliului parlamentar s-a desfășurat la 1 septembrie 1948 la Bonn, în holul Muzeului de Zoologie "Alexander König", printre animale împăiate. Între timp însă s-au construit multe și au costat destul: de pildă sediul cancelarului, ridicat între 1974 și 1976, a înghițit 100 milioane de mărci. Nu numai clădiri necesare desfășu-

rării vieții politice și administrative, nu numai căi de circulație, ci și construcții cu destinație culturală, adecvate unei Capitale federale. Sînt recent terminate sala de concert cu o acustică de ultimă oră, amenajată lângă casa natală a lui Beethoven, un muzeu federal de istorie, un altul de artă. Viața cotidiană a Bonnului este dependentă de statutul său actual: comerțul sau hotelurile, destinate nu atât locuitorilor (cele mai generoase estimări, numărîndu-i și pe diplomați, nu depășesc cifra de 300.000 de locuitori, pe lângă cele 3.400.000 de locuitori ai Berlinului) cît vizitatorilor oficiali și tu-

riștilor. Deputații federali sînt autorizați să invite la Bonn pînă la 100 de locuitori din circumscripțiile lor pentru călătorii de informație – și profită din plin de acest drept. Pînă și spațiul rezervat manifestațiilor antiguvernamentale și ușor de îngrădit din toate părțile este enumerat (ironic) de berlinezi printre avantajele Bonnului, în postura de Capitală. Și dacă este într-adevăr un oraș mic, alcătuit din circa 40 de foste sătulețe, fiecare cu centrul și sărbătorile proprii, nu-i mai puțin adevărat că, înaintea de bombardamente prin chiar lipsa de importanță strategică, el a rămas, ca și Heidelbergul, una dintre foarte puținele localități germane în care trecutul cultural s-a păstrat intact. Iar Uniunea Europeană se simte, într-un anume fel, mai bine decît la Berlinul apăsător de traumele unificării, la Bonnul aflat la mică distanță de Bruxelles, Strasbourg, Paris. La Universitatea din Bonn a învățat de altfel și Heinrich Heine, scriitorul atât de acid față de o Germanie anchilozată și atât de cosmopolită încît a trebuit să-și petreacă mare parte din viață în Franța. Astfel a ajuns să scrie bine cunoscutul poem "Germania – o poveste de iarnă", în care prin intermediul mamei se adresa țării sale: ca pe orice exilat, tristețea lor nu îl lăsa să doarmă.

Îngroșînd liniile, am putea spune că, prin el, Bonnul își poate revendica tradiția de adept *avant la lettre* al Tratatului de la Maastricht: a celor ce spun "sînt un european de origine germană".

Multiculturalitate în arhitectura ecleziastică din Transilvania

Multiculturalitatea definită în vocabularul arhitectural și regăsirea ei în arta bisericilor din Transilvania au constituit obiectul Simpozionului organizat de către Liga Pro-Europa la Tirgu-Mures, în zilele de 10-11 iunie. Au participat personalități ca: Andrei Pleșu, Aurelian Trișcu, Mariana Celac, Stefan Lungu, Paul Niedermaier, Herman Fabini, Murădin Beyer Katalin și alții.

Multiculturalitatea, ca termen ce acoperă o anumită necesitate a limbajului privind cultura, arhitectura, realitatea însăși, înseamnă totodată unitate în diversitate, fără să implică ostilitatea. Andrei Pleșu a spus că Ardealul este un exemplu de multiculturalitate și diversitate, "un adevărat rai pămîntesc al multiplicității în întreg". Arta ecleziastică din Transilvania este expresia în act a simbiozei diferitelor culturi care și-au adus contribuția.

Monumentele de artă ecleziastică din Transilvania reprezintă o sinteză în forme și timp a diferitelor aporturi culturale locale. Este cazul bisericilor atribuite forțat exclusiv populației maghiare – Catedrala Sf. Mihail din Cluj sau Catedrala de la Alba Iulia – sau exclusiv populației săsești – Biserica din Mediaș –, unde există monograma Domnului Țării Românești Vladislav al II-lea. Biserica de sat din Ardeal a reprezentat cel mai curat exemplu de contopire a tuturor influențelor culturale, fapt remarcabil în economia de forme, în soluția simplă a navei și în bolțile de influență ortodoxă.

O realizare excepțională o reprezintă restaurarea cetății țărănești și construirea unui centru ecleziastic reformator la Ilieni, în județul Sălaj. O contribuție decisivă au avut-o enoriașii împreună cu pastorul parohiei reformate din sat: Lucreasa, care poartă semnătura arhitectului Zakariás Attila, s-a bucurat de aprecierea celor mai înalți specialiști din domeniu, cadre universitare de la facultățile de arhitectură din București și Cluj. Noua cetate reprezintă o realizare cu caracter cultural și umanitar, fiind dotată cu săli de conferințe, de spectacole și un sat de vacanță în care locuiesc copii orfani împreună cu familiile ce doresc să-i adopte.

Simpozionul a reprezentat o reușită prin modul în care a clarificat unele expresii de bază ale vocabularului arhitectural, în comparație cu alte manifestații anterioare similare, cum este cazul Simpozionului de acum trei ani și jumătate de la Brăila pe care l-a evocat arhitectul Ștefan Lungu.

Liga Pro-Europa a reușit să creeze un nucleu care să pregătească o societate deschisă dialogului, normalității. Simpozionul a reușit să creioneze importanța arhitecturii ecleziastice din Transilvania, ca exemplu de multiculturalitate, de trăire religioasă vie.

CORINA TUCU

EDITURA ENCICLOPEDICĂ

SIMION MEHEDINȚI
TERRA
Introducere în geografie ca știință

Reeditarea după 63 de ani de la apariția sa, în cadrul programului de valorificare a moștenirii științifice, a lucrării fundamentale a celui mai mare geograf român se impunea ca necesitate. Spiritul savantului român a dominat întreaga mișcare geografică românească timp de 50 de ani și chiar și astăzi.

Structurată în două volume, Terra beneficiază la începutul volumului I de un substanțial studiu introductiv asupra vieții și opereii lui S. Mehedinți. La sfârșitul celui de-al II-lea volum am grupat și lucrarea *Premise și concluzii la Terra. Amintiri și mărturisiri*, ca un corolar al opereii, apărută în 1946 la Imprimeria Națională, București.

P.P. PANAITESCU
Interpretări românești

Volumul de față reproduce integral prima – și singura – ediție, antumă, a *Interpretărilor românești* (București, 1947), cu cele nouă studii în ordinea stabilită de autor; la acestea, am adăugat *Reînălțarea și românii*, text care, datat 1945, aparține în chip evident, prin structură și concepție, aceluiași ciclu de *Interpretări*, chiar dacă, din motive necunoscute, autorul însuși nu l-a inclus în volumul din 1947, lăsîndu-l nepublicat.

P.P. PANAITESCU
INTERPRETĂRI ROMÂNEȘTI

EMIL CONSTANTINESCU

Piața Universității – după patru ani

Manifestația de 52 de zile din 1990 – care a făcut, atunci, să curgă nu doar rîuri de cerneală, ci și de sânge, și care a stîrnit speranțe mai mari decît rațiunea o îngăduia, ostilități vehemente și fidelități la fel de vehemente – o azi doar o amintire. După trei rînduri de alegeri, două parlamente, cîteva moțiuni de cenzură, mitingurile-maraton fac parte parcă dintr-o îndepărtată copilărie politică, de care abia ne mai aducem aminte.

Un pretins realism ar putea chiar considera că e mai bine așa: Piața, zic unii, ar fi fost o eroare, și a fost mai degrabă Puterii decît democrației. A radicalizat ambele tabere, a înlesnit demonizarea Opoziției și a împins către FSN o importantă parte a electoratului – pe cei înspăimîntați, din București și mai ales din afara acestuia, dezorientați de un fenomen pe care nu l-au înțeles nici acum. Piața, zic alții, ar fi fost o eroare fiindcă a blocat dezvoltarea partidelor de opoziție tocmai în perioada de dinaintea alegerilor din 1990; căzînd în capcana Puterii, Piața a refuzat ideea de partid, disciplina și structurile ierarhice atât de necesare în confruntarea cu un adversar care avea de partea lui tocmai ierarhia și o inexorabilă disciplină de partid. Ca și în '46, ignorarea forței centralismului comunist ar fi provocat eșecul unei Opoziții mereu naive și mereu păgubite în acest crud joc.

Toate acestea nu, probabil, partea lor de adevăr. Sau, mai degrabă, ar avea-o, într-o utopie a purei raționalități politice. Doar că Piața Universității nu aparține acestei utopii moarte; ea e o parte vie și imprescriptibilă a existenței noastre recente, un eveniment care merită să fie analizat în detaliu în fața, înainte de a fi judecat în consecințele sale – reale sau prezumate.

Pentru a înțelege fenomenul Piața Universității trebuie să pornim de la revoluția din decembrie '89, care a generat atîtea speranțe și atîtea frustrări colective. E destul de clar azi că acțiunea de uzurpare a beneficiilor acelor acte eroice și fondatoare a prepus înaintea de toate un efort sistematic menit să elimine din viața publică manifestația de stradă care provocase căderea vechii Puteri, de care Puterea nou instalată se temea mai mult decît de orice. Isterizarea suspectă și artificială a mulțimii în câteva împrejurări de acest tip, violentele confruntări din Transilvania, decupajele ostile ale Televiziunii – toate serveau la demonizarea unei forme de libertate civică pe care societatea românească o descoperise cu entuziasm. Această a desăvîrșit o scindare a societății românești, începută încă din decembrie '89, între cei care participaseră direct, în Timișoara, Cluj, Brașov, Oradea, Lugoj, Constanța, București, la confruntarea cu dictatura și la sfîrșitul ei și cei care asistaseră la televizor la un spectacol a cărui radicalitate nu o mai simțeau deloc. Pe acest fundal, opoziția față de FSN a îmbrăcat forma unei reeditări simbolice a evenimentelor fondatoare: pe 11 martie, Proclamația de la Timișoara reinvestea spațiul sacru din Piața Operei; pe 24 aprilie, în București, Piața Universității redovenea locul privilegiat al contestării Puterii.

La instalarea acestei repetări a contribuit într-un prim moment Puterea însăși, care și-a trimis scutierii – probabil aceiași – în același spațiu, în același dispozitiv și împotriva aceleiași mulțimi libere a protestatarilor. Însă imediat după acest prim episod, un fenomen extrem de important s-a petrecut: prin participarea, seară de seară, a unui

mare număr de adulți, Piața a devenit și un ritual recuperator: generația care lipisese, în genere, la 21 decembrie participa acum din plin la re-punerea în scenă a actului fondator al revoltei. O întreagă generație a recuperat atunci sensul propriei sale forțe de actor, și nu de victimă a istoriei. Aceeasi experiență se va regăsi odată cu primul miting de opoziție, pretutindeni unde ele se vor organiza și indiferent de data acestora. Fiecare din aceste evenimente va reprezenta, deopotrivă, repetarea simbolică a "mitingului originar" și o experiență eliberatoare pentru o întreagă colectivitate. O experiență cu totul nouă: aceea de a spune "nu" Puterii nu doar în forul interior, ca milioane de oameni înainte, nu deschis dar singur ca puținii disidenți anticeauști, ci fițuș și laolaltă, într-o sărbătoare comună a ierarhiilor suspendate și a libertății regăsite. Opoziția și-a putut măsura pe viu forțele; sigur că a și ameliat de aerul tare al libertății, dar și-a găsit o identitate fără de care nu putea merge mai departe. Seria de mitinguri care a început eroic la Timișoara în decembrie '89 a reprezentat experiența decisivă a unei lumi care se redefinea prin solidaritatea liberă față de Putere.

Este, de altminteri, foarte caracteristic faptul că manifestații Peței nu au încercat să iasă în afara acestui spațiu simbolic, reconfortant prin solidaritate și sentimente împărtășite. Spațiul de evaziune imaginară și de discurs politic, Piața nu a deschis, direct, către acțiunea politică; numai că această rezervă a fost atunci mai degrabă o necesitate decît o eroare. Piața a reprezentat un exercițiu absolut indispensabil, o inițiere peisă care nu se putea trece, o convalescență inevitabilă după atîta însingurare patologică a componentelor societății civile. Răspunsul Puterii la această enormă provocare a opiniei publice a fost la fel de semnificativ. Începînd cu epitetul de "golani" pe care Iliescu a avut proasta inspirație de a-l folosi, și pe care participanții și l-au înăușit imediat ca pe un titlu de glorie, susținuți cu brio de personalități nonconformiste de un uriaș prestigiu – mă gândesc, înainte de toate, la Eugen Ionescu –, au instalat conflictul într-o opoziție binară dintre ierarhie și sărbătoare, într-un fel de carnaval al unei marginalități anumate cu umor, împotriva unei Puteri de o searbădă și pompiestică solemnitate.

Distrugerile și mai ales victimele mineriei care a pus capăt Peței sînt, vai, cît se poate de concrete, și de atunci multă lume s-a cutremurat de oribila lor realitate. Dar năvala minerilor păstrează și un "co" irațional în termenii a ceea ce se numește *Realpolitik*. La jumătatea lui iunie '90, Piața nu mai era decît o palidă umbră părăsită de principalii ei actori, alegerile fuseseră o victorie zdrobitoare a FSN, plină și circumstanțele concrete ale nopții imediat precedente – 13/14 iunie – dovedeau inutilitatea dezlănțuirii unor hoarde menite să înăbușe o așa-zisă subversiune care se stînese deja. Minerii rămașea și ca un violent ritual de înăbușire, în iunie, a revoltei fondatoare din decembrie.

La capătul acestei experiențe colective, nimic nu a mai fost la fel ca înainte: chipul Puterii alose la 20 mai s-a văzut limpede și pînă foarte departe, cu virtualitățile lui primejdioase de dictatură proletară. Semnalul de alarmă al acestei violente anulări a democrației abia instituționalizate a trezit multe conștiințe amorțite, și în țară, și în afara ei; solidaritatea născută atunci a stat la baza con-

strucției politice ulterioare, de la constituirea Alianței Civice, cu enorma manifestație din 15 noiembrie, la cristalizarea ulterioară a Convenției Democratice. În același timp, Puterea și-a învățat întru-citva limitele, și faptul că a recurs din nou la mișcări în septembrie '91 e mai degrabă o dovadă de disperare din parte-i. Faptul că facțiunea Roman, direct implicată în evenimentele din '90, a devenit victima celor din toamna anului următor a întărit Opoziția.

Există o perspectivă constant pesimistă asupra situației politice din România care nu acceptă punctele de vedere enunțate mai sus. A susține însă că nu s-a schimbat nimic în raportul de forțe politice și că nu-i nimic de făcut înseamnă și a decoda eronat faptele, și a face jocul grupului de interese centrat în jurul președintelui Iliescu, interesat tocmai în asemenea atitudini descurajate și descurajante. Dacă însă analizăm faptele în termenii lor reali, nu în cei ai speranțelor și iluziilor noastre, ele devin, paradoxal, mai încurajatoare. E limpede că, din motive multiple și asupra cărora nu am insistat aici, forțele conservatoare comuniste și filo-sovietice din România au încercat, în primele luni din '90, o formulă foarte diferită pentru România în raport cu țările din Europa Centrală și mai aproape de cea din Serbia și fosta URSS; un fel de Front popular cu o opoziție ornamentală, pe fondul unor tensiuni interetnice care să-i dea acestuia pretextul intervențiilor în forță și izolarea necesară continuării subordonării față de Est. Acest scenariu a eșuat: politica oficială declarată după alegerile din '92, dacă nu chiar integral practicată de autorități este pro-occidentală și pro-NATO; tensiunile interetnice și-au dovedit artificialitatea, Opoziția dispune de o treime din voturile în Legislativ, de mai mult de o treime din posturile în administrația locală; sigur că rămîne de văzut și ce face cu ele, dar, în ciuda a nenumărate provocări și capcane, Opoziția rămîne autonomă față de Putere, ceea ce reprezintă cel mai important element în această configurație. Priza electorală a grupurilor extremeiste și național-comuniste este redusă, și cea a CDR în creștere.

Sîntem, evident, confrunțați cu enorme dificultăți: cu un aparat foarte vast pe care Puterea îl manevrează pe banii contribuabililor, cu inșeri și în interiorul forțelor de opoziție și în afara lor, cu presiunile unui imperialism răsăritean care nu poate fi scos din joc cu ușurință. Dar dacă roșim să acționăm inteligent și consecvent, mai avem o șansă, și această șansă o datorăm într-o mare măsură solidarității libere care s-a născut în Piața Universității.

Oana Pelea și Stere Gulea

"Himera" de Stere Gulea

Luni, 13 iunie, Cimitirul Eroilor.

După ce stă ploaia, după ce se zvință – aproximativ – pe jos, dar, mai ales, după ce Vivi Drăgan Vasile este mulțumit de lumina amurgului, Stere Gulea ordonă: "Acțiune! Motor!"

Se toarnă scena finală din filmul "Himera". Un film tot despre Revoluție – ca și "Vulpe vînător" –, un subiect, se pare, obsesiv pentru regizorul Stere Gulea. "Am evitat, așa cum am fost tentat în primele variante ale scenariului, partea de anchetă, privind misterele nedezlegate ale Revoluției. Am preferat să mă aplec asupra a ceea ce a rezultat din Revoluție. O lume amestecată, bastardă, pe care, însă, dacă nu ne-o asumăm nici n-o vom putea înțelege, nici depăși."

Eroina filmului, o asistentă medicală interpretată de Oana Pelea, este absorbită în pilina evenimentelor chiar din noaptea de 21 decembrie 1989. Implicată fără voia ei în Revoluție, arestată ulterior și violată de securistul intrat brutal în viața ei, această femeie se decide să păstreze copilul rezultat din violență. Copilul care se va naște – vrea să sugereze filmul – este chiar lumea de după Revoluție pe care, indiferent de unde vine și mai ales cum, trebuie să ne-o asumăm.

Echipa care lucrează la "Himera": Stere Gulea – scenariu și regia; Vivi Drăgan Vasile – imaginea; sunet – Horia Murgu; interpret – Oana Pelea, Răzvan Vasilescu, Dan Condurache, Mara Grigore. (RODICA PALADE)

Václav Havel în România

În ultimii patru ani și jumătate pe mulți români i-am auzit suspinând: "Dacă am avea și noi un Havel...". Vocile realist-răutăcioase au adăugat imediat: "Un Havel se merită!". Cu alte cuvinte, o personalitate de talia actualului președinte al Cehiei nu apare din senin, ci este rezultatul unui efort constant, comun dar și individual, de a te opune comunismului. Rezultat al unei primăveri ca cea de la Praga din '68, rezultat al Chartei 77. Rezultat al abandonării comodității, rezultat al asumării riscului de a-ți pierde libertatea, viața...

Președintele Havel a venit acum în România în vizită oficială. Fără îndoială că președintele Iliescu va ști să-și adjucece succesul. Nu ne îndoiim, așa cum de altfel a și declarat-o, că Václav Havel a urmărit îndeaproape evenimentele din țara noastră. Știe, firește, că nu cațifeaua, ci singele a fost materia primă a revoluției române. Știe și de minerii. Și de multe alte tribulații ale "celor care au puterea". În zilele vizitei sale la București, știrile radio-TV anunțau abstract, oficial: "s-au discutat problemele comune" ale celor două țări (Cehia și România) în drumul lor spre democrație.

Nu s-a amintit nici măcar în trecut de diferențele amănunțite între soluțiile date acestor probleme comune: Legea lustrajului în Cehia care i-a măturat pe nomenclaturisti, Legea de restituire a proprietăților și de despăgubire a victimelor naționalizării (tot în Cehia) etc.

Discursurile oficiale ale președintelui Havel au fost scurte (unii comentatori spun că ar fi sunat chiar de lemn). La dîneul oficial dat de președintele Iliescu în onoarea oaspetelui putea fi văzut însuși C.V. Tudor... dar și alte figuri de "oameni de cultură și artă", apropiați ai președintelui Iliescu.

Cu totul altfel putea fi perceput președintele Havel în ciadirea Universității. Vădit emoționat, dînd să întoneze împreună cu corul cuvintele imnului Gaudeamus, Václav Havel a fost aplaudat îndelung - chiar înaintea începerii ceremoniei de acordare a titlului de Doctor Honoris Causa - mulțimea intelectualilor adunați în Aula Universității. "Șansa unui președinte intelectual" - a spus Emil Constantinescu - "este că după ce nu mai e președinte tot intelectual rămîne".

ADEVĂRUL și IUBIREA trebuie să învingă MINCIUNA și URA

Magnificența Voastră,

Mai întîi țin să vă mulțumesc pentru cuvintele de apreciere ce mi-au fost adresate, care mă bucură, dar care, totodată, mă stîngheresc, dînd naștere întrebării firești dacă, într-adevăr, le merit. De asemenea, vă mulțumesc pentru onoarea pe care mi-o face Universitatea dumneavoastră acordîndu-mi titlul de Doctor Honoris Causa. Nu înțeleg să accept această distincție numai ca pe o simplă expresie de politețe față de seful unui stat prieten, ci și ca pe o expresie de respect față de valorile pe care, cu forțele mele limitate, încerc să le apăr.

Magnificența Voastră, Doamnelor și Domnilor, Stimai prieteni,

Permiteți-mi să folosesc clipa solemnă de astăzi pentru o mică reflecție pe o temă care, în ultimul timp, mă preocupă în mod deosebit, ba chiar mă obsedează. Această temă s-a impus reflecției datorită evoluției dramatice din țările noastre în ultimii ani, precum și datorită unei mutații provocate de aceasta în gîndirea oamenilor. Tema este diferența dintre ideal și iluzie.

În zilele pline de emoții ale anului 1989, mi-am terminat discursul în cadrul unei uriașe manifestații din Praga cu fraza: "Adevărul și iubirea trebuie să învingă minciuna și ura!". Nu știu cum s-a întîmplat, dar această frază a devenit un slogan în care nu numai că s-a materializat spiritul pasnic și uman, specific revoluției cehoslovace antitotalitare, dar a fost înțeleasă, de asemenea, și ca un program politic în numele căruia a fost răsturnat comunismul.

Astăzi, la patru ani și jumătate după ce am rostit această frază, nu puțin oameni din țară îmi reproșează faptul că adevărul și iubirea încă nu au învins minciuna și ura, și mă socotesc răspunzător pentru această neîmplinire.

La prima vedere s-ar putea spune că astfel de voci nici măcar nu merită atenție, pentru că ele arată naivitatea totală a aceluia care înțeleg textual exclamația rostită în acele zile agitate, ca și cum ar fi vorba, de exemplu, de bugetul anual al statului, care a fost declarat, iar după aceea nu a fost îndeplinit. Eu sînt însă de părere că nu este bine deloc să ironizăm sau să ignorăm aceste voci, ele exprimînd în fapt ceva foarte important. Și anume, cit de greu și cit de neplăcut ne este să facem o deosebire între ideal și iluzie. Ceea ce am spus în anul 1989, și ceea ce a devenit mai tîrziu un slogan, nu a fost doar o exclamație poetică. A reprezentat articularea unui anumit ideal, un memento al imperativului moral, rostit în fața unui regim imoral și a unei societăți demoralizate, deci încercarea de a denumi lapidar orientarea pe care ar trebui s-o urmărească societatea. În mintea acelor oameni care se plîng că promisiunea n-a fost îndeplinită, idealul a căpătat structura unei iluzii: ei au impresia că noua putere democratică trebuia să asigure victoria adevărului și a iubirii și că, neasigurînd acest lucru, nu și-a îndeplinit promisiunea. După iluzie vine deziluzia, ca o consecință logică.

Aș spune, simplificînd puțin, că diferența principală între ideal și iluzie constă în faptul că în timp ce idealul reprezintă o structură cu totul deschisă, iluzia, prin însăși esența ei, constituie, dimpotrivă, o structură închisă.

Adică idealul nu este și nici nu poate fi definit vreodată exact, fiindcă numai viața îl definește într-un mod inerent variabil. El nu constituie un obiectiv concret, palpabil, care ar putea fi atins și despre care s-ar putea spune că a fost atins în ziua cutare și cutare, și de aceea poate fi bifat și uitat ca

Václav Havel,
Doctor Honoris
Causa
al Universității
din București,
22 iunie 1994

un lucru care și-a găsit definitiv rezolvarea. Este mai degrabă o direcție care poate fi urmărită permanent, un punct imaginar spre care ne putem îndrepta aspirațiile în mod constant, precum lumina, care există numai pentru a ne conduce, iar nu pentru a o putea atinge cu mîna. Idealul seamănă cu orizontul: cu cît ne apropiem de el, cu atît se îndepărtează. De fapt, ca și cum ne-ar trage după el. Și, mai mult, idealurile au caracter pluralist, reprezentînd un ansamblu de valori care de obicei nu se pot substitui reciproc.

În cazul iluziei este invers: ea este caracterizată prin efortul de a găsi pentru orice un numitor comun și de a structura totul într-un sistem unic, închis, clar ierarhizat, care oferă un ansamblu coerent de obiective ce pot fi atinse, inclusiv diagramele prin care pot fi atinse. Din ierarhizarea rațională a acestui sistem rezultă logic și principiul sprijinirii pe garanții profesionale și iluziei respective: cei de jos pur și simplu cred că cei de sus vor realiza cele promise, dînd astfel un sens vieții. În felul acesta, chiar prin logica interioară a iluziei, sensul vieții poate deveni un gen de sarcină birocratică.

În mii și mii de activități cotidiane pot fi, și este chiar necesar să fie fixate obiective și să fie urmărit modul cum sînt atinse. Însă acest lucru este posibil și are sens numai pe fundalul unui anumit raport cu lumea sau cu viața. Acesta însă, la rîndul său, nu mai poate fi format prin același procedeu. Însă acest lucru înseamnă a reduce lumea numai la un simplu joc de cuvinte încruciate și a crede că cel care le dezleagă, un profesionist, este însărcinat cu descoperirea secretului cuvintelor ascunse și ne va dezvălui tuturor secretul însuși al existenței. A merge pe acest drum înseamnă a cădea fără nădejde în patima iluziei.

Ideologia comunistă a avut, într-adevăr, structura unei iluzii: se străduia să explice întreaga lume dintr-o singură perspectivă, să interconecteze și să reducă totul la un singur numitor, inclusiv viața și istoria. Dar viața și istoria sînt întotdeauna unice, nu pot fi explicate exhaustiv și nu pot fi prevăzute prin descrierea unor reguli generale, iar regimul bazat pe siguranța că așa ceva este posibil duce, în cele din urmă, la distrugerea vieții și a istoriei. Cit de iluzorie a fost afirmația că socializarea mijloacelor de producție va conduce la prosperi-

tate, echitate și fericire a fost dovedit suficient de clar. La fel de iluzorie s-a dovedit și diagrama drumului spre o lume mai bună, oferită de comunism. Deci, undeva, în spatele tuturor absurdităților și atrocităților la care a condus comunismul, a existat iluzia că lumea, ca un tot, poate fi, teoretic, modelată, că din acest model poate fi dedusă viziunea viitorului ei strălucit și că această viziune va putea fi apoi introdusă și înfăptuită, pur și simplu, prin respectarea directivelor din program, prin acțiunea factorului însărcinat cu această răspundere.

Iluzia comunistă s-a prăbușit. Însă oamenii s-au obișnuit cu ea mai mult decît își pot da seama ei înșiși. S-au obișnuit să trăiască în ea, cu ea, lângă ea, eventual în spatele ei. Într-un fel, ea a reprezentat o anumită siguranță, cu toate că era o siguranță odioasă, de la care, la urma urmei, într-un fel sau altul, deriva totul sau la care se raporta totul.

După ce au trăit astfel zeci de ani, oamenii acceptă cu greu o existență fără iluzii. Li se pare prea pușin să trăiască numai cu idealuri. Dintr-o dată li se oferă un spațiu prea vag, prea greu de apropiat, prea instabil. Viața în acest spațiu pretinde exigențe neobișnuite gîndirii și decizii independente și accentuează, fapt fără precedent, răspunderea omului față de el însuși, precum și față de treburile publice. Am impresia că ne aflăm în fața unei nostalgii a iluziei, mai exact a unei existențe întru iluzie. De aceea apar și se propagă rapid atîtea noi iluzii care încearcă să umple golul creat, precum și atîția noi conducători care joacă rolul unor garanți ai îndeplinirii viziunii lor unidimensionale. Și de aceea oamenii înclină să prefacă idealurile în iluzii, bizuindu-se pe faptul că cineva de sus le va asigura viața în adevăr și iubire, fără să li se coară propria lor strădanie pentru aceasta.

Iluzia care pare să ocupe cel mai des acest loc rămas gol este iluzia naționalistă. Iluzia că atunci cînd vom impune apartenența noastră națională tuturor celorlalte, scăpîndu-ne de răspunderea individuală, dizolvînd-o în colectivitatea națională, totul va fi bine. Această iluzie însă nu poate să ducă decît la o nouă deziluzie. Un exemplu tragic îl avem în Bosnia și Herțegovina de astăzi: minoritatea fanaticilor etnici creează o majoritate de frustrați.

Mi se pare că sarcina cea mai importantă - și, totodată, și cea mai grea - în fața căreia se află astăzi toate societățile post-comuniste este de a reinnoi în oameni încrederea în valori și idealuri, fără a ne folosi pentru aceasta de cîrligele unor iluzii. Ni-meni nu poate să ne dea o explicație completă a lumii, și nici o rețetă completă pentru fericirea omului. Însă luminile care ne pot arăta drumul sînt nenumerate. Este de ajuns să ne uităm bine în jurul nostru. În jurul nostru, dar și în interiorul nostru.

Dacă permiteți, aș încheia puțin provocator, și anume cu exclamația: "Adevărul și iubirea trebuie să învingă minciuna și ura!".

Discursul de recepție cu prilejul primirii titlului de Doctor Honoris Causa

Emil
Constantinescu
și Václav Havel

Fotografia de Gina Măruș

Întâlnirea președintelui Václav Havel cu intelectualii români

"Politica - un serviciu adus concetățenilor mei"

Andrei Cornea, revista "22": Dumneavoastră, domnule președinte, sunteți cel care a "cris esul" "Puterea celor fără de putere". Sunteți, de asemenea, cel care a gândit că în politică trebuie să existe și morală. Adeseori însă morală și politica intră în conflict. Întrebarea mea, puțin delicată, este dacă nu vă găsiți chiar acum într-un asemenea conflict, deoarece vă aflați aici la invitația președintelui Iliescu, care, cum se știe, în 1990 a chemat mineri care au devastat chiar clădirea Universității.

Václav Havel: Este o întrebare care mi se pune adesea și care mă preocupă de dimineața până seara târziu. Aș vrea să spun la modul general următorul lucru: eu înțeleg politica ca pe un serviciu adus concetățenilor mei, ca pe un serviciu adus opiniei publice, un serviciu pe care îl aduc comunității. Un om politic nu trebuie să se gândească numai la sine însuși, ci trebuie să se gândească la acele lucruri care să fie în avantajul societății. Din ceea ce am spus până acum reiese că drapelul politicii este moral. Politica de asemenea înseamnă că omul se mișcă într-un spațiu de mai multe interese, al mai multor păreri, și dacă dorește să facă ceva, atunci trebuie să se gândească la ceea ce face. Acest lucru este valabil mai ales în condițiile democrației. Primul nostru președinte, Masaryk, spunea că politica este o discuție. Discuția înseamnă mai ales că trebuie să se găsească un consens. Important este ca omul care se mișcă în acest spațiu să nu renunțe la ideile sale. Este o mișcare foarte grea, foarte prețioasă. Eu însumi nu îndrăznesc să analizez dacă eu mă mișc bine în acest spațiu; acesta este rolul istoricilor și concetățenilor mei. În orice caz, pentru un scriitor, pentru un intelectual, a se găsi într-o asemenea situație e ceva deosebit de interesant.

Dinu C. Giurescu, istoric: Aș vrea să citez un pasaj dintr-o carte a lui Václav Havel din 1992: "Statul nostru, oricât de sărac ar fi, nu ar trebui să reducă cu nimic viața sa spirituală și intelectuală, nu trebuie să reducă din alocațiile spre învățământ". Și acum vine întrebarea, în legătură cu rosturile reformei învățământului. Dl. Havel spune că cel mai important lucru este un nou concept despre educație. La toate nivelele, scrie domnia sa, școala trebuie să cultive un spirit, o gândire independentă și liberă printre toți elevii și studenții. Sigur că toți cei care sînt realmente interesați în învățământ aplaudă și suscriu. E posibil să ne întâlnim cu profesori sau cu facultăți unde acest spirit a făcut progrese în Republica Cehă?

V.H.: Dacă înțeleg bine, pe dvs. vă interesează modul în care evoluează reforma în învățământul din țara mea. Această reformă are loc. Din multe motive, aceasta progresează însă foarte încet. Totul demonstrează faptul că reforma în învățământ nu se poate face de pe o zi pe alta. Oricum, este o temă care se află în centrul atenției dezbaterilor din țara noastră, ba chiar există o tensiune sănătoasă între Comisia parlamentară pentru problemele învățământului și Ministerul Învățământului. În cadrul acestei tensiuni, Comisia parlamentară, la fiecare 14 zile, critică Ministerul Învățământului că reforma în acest domeniu evoluează foarte încet, iar Ministerul Învățământului, o dată la două săptămâni, informează că reforma învățământului evoluează bine.

Ana Blandiana, scriitor, președinte Alianței Civice: Adevărul într-o societate normală și într-un stat de drept este legiferat în general, este impus prin justiție. În felul acesta justiția devine o formă de memorie a societății, de înregistrare a adevărilor. Pentru noi, cei din România, problema care se pune este aceea cum putem face să salvăm adevărul și justiția atunci când justiția nu funcționează. Ei bine, singurul răspuns pe care am fost în stare să-l dau în calitate de președinte al Alianței Civice, dar, desigur, și de scriitor, este acela că atunci când justiția nu e în stare să fie o formă a memoriei, memoria trebuie să fie o formă de justiție. În România, la Sighet, la granița cu fosta Cehoslovacie, dar și cu Polonia, și cu Serbia, și cu Ungaria, există o celebră închisoare stalinistă, poate cea mai îngrozitoare din țările noastre, închisoarea miniștrilor, în care au fost exterminați aproape 180 de miniștri din perioada interbelică. Sub egida Consiliului Europei, această închisoare va deveni un Memorial și un Centru internațional de studii asupra comunismului și urii etnizate. Aș vrea să arăt că acest centru internațional va funcționa pentru toată Europa de Est și aș vrea să vă invit pe dvs. ca președinte al Republicii Ceha, dar și pe dvs. ca scriitor disident, să colaborați cu noi în acest proiect care poate să devină un punct de ancorare al Auschwitz-ului, un centru în care, prin studiile istoricilor de acolo, vom putea face să fie crezut că o crimă este o crimă de răcire dintre extreme a fost făcută și că adevărul trebuie să fie spus în total.

V.H.: Aș vrea să vă împărtășesc una din impresiile mele. Astăzi, aici, s-a vorbit despre necesitatea documentării în materie de crime ale comunismului. Eu cred că este necesar să ne uităm în ochii adevărului, să descriem toate aceste crime, dar cred că la fel de important, dacă nu cumva mai important, este cu totul și cu totul altceva: din cunoașterea adevărului să extragem niște învățăminte necesare. Eu cred că intelectualii din țările noastre ar trebui să transmită societății experiența pe care o acumulează în cadrul activității lor. Eu cred că comunismul nu a fost numai o etapă istorică a civilizației. Cred că țările noastre nu ar trebui doar să solicite ajutorul Occidentului, ci ar trebui să ofere ceva Occidentului prin experiențele acumulate. Sint bucuros că am avut prilejul să mă întâlnesc cu dvs., în calitate de dvs. de democraț, de reprezentant și intelectualități. Îmi pare rău că sînt obligat să îmi continui programul. În orice caz, pentru mine această întâlnire a fost o mare bucurie. Vă mulțumesc că ați venit.

Conferință de presă fără întrebări

Cu vizita președintelui Cehiei, cea dintâi a sa în România, guvernarea de la București obține un dublu succes. Așa cum s-a aflat din declarațiile generale ale celor doi președinți de la conferința de presă ținută miercuri 22 iunie, prin semnarea tratatului de cooperare, relațiile româno-cehe, care după 1989 lincezeau, sînt repuse pe o bază mai solidă. Se prevede și semnarea, în toamnă, cu ocazia întâlnirii celor doi prim-miniștri, a unui acord de liber-schimb, de la care se așteaptă amplificarea raporturilor economice. Cehia va susține participarea României la Inițiativa central-europeană (care cuprinde și Italia și Austria, în afara unor țări ale fostului bloc estic). În acest fel, România poate face un pas înainte în direcția ieșirii din relativa izolare diplomatică în raport cu spațiul central-european, în care se afla din 1990 încoace.

Dar adevăratul succes este probabil cel simbolic: fostul disident, figura harismatică a revoluției "de catifea" din Cehoslovacia, este oaspetele unui președinte cu un scor democratic sărac, vinovat, fie și numai moral, de mineriada de acum patru ani. Ironic, acestă consimțire a președintelui ceh înaintea inevitabilei rațiuni de stat se petrece tocmai în momentul cînd CDR se zorește să adune semnăturile necesare pentru inițierea procedurii de demitere a președintelui Iliescu.

În orice caz, spre a-și menaja cit mai mult acest succes de imagine, Puterea de la București a făcut tot posibilul pentru ca "acțiunea să decurgă bine". Exemplul cel mai bun este felul în care a fost organizată conferința de presă la care m-am referit. Multii jurnaliști pregăteau, pentru această ocazie, întrebări delicate, nu atât spre a-l pune în incurcătură pe Václav Havel, ci spre a-i îngreuna digestia post-prandială a președintelui Iliescu. Spre exemplu: care sînt prevederile principale ale legii restituirii imobilelor naționalizate în Cehia. Sub pretextul crizei de timp (dar și supărați probabil pe faptul că, dintre toate publicațiile românești, numai "România liberă" a obținut un interviu în exclusivitate), dl. Traian Chebeleu a anunțat că numai trei jurnaliști - ale căror nume se aflau dinainte pe o listă - vor putea pune întrebări. Aceștia au fost un reporter de la ROMPRES și un altul de la Televiziunea Cehă (ambii cu întrebări foarte oficiale și cuminți). Ultima admisă a fost o jurnalistă de la cunoscutul cotidian "Dimineața", ce a dorit să știe dacă dl. Havel și-a schimbat poziția politică în ultimii patru ani. Peșeme că jurnalista cu pricina a fost dezamăgită aflînd că președintele Cehiei nu a devenit din anticomunist procumunist și că păstrarea valorilor în care a crezut întotdeauna i se pare esențială!

Scurtă biografie

S-a născut la Praga în 5 octombrie 1936, într-o familie de industriași importanți. Din cauza "originii burgheze", opțiunile sale pentru studii superioare au fost limitate. A lucrat ca tehnician într-un laborator chimic, terminîndu-și în 1954 studiile la liceul seral. Din 1956 până în 1957 a studiat la Facultatea de Economie, Universitatea Tehnică din Praga.

După stagiul militar, Václav Havel lucrează la Teatrul "ABC" din Praga, iar din 1960 la Teatrul "Pe balustradă", ca machinist și apoi ca regizor secund și dramaturg. Acest teatru a pus în scenă prima sa piesă, "Garden Party" (1963), un succes internațional. Între 1962 și 1966 a studiat dramaturgia la Academia Artelor Spectacolului din Praga. În 1964 se căsătorește cu Olga Splichalová.

Václav Havel a participat la înnoirea și democratizarea culturii în timpul "Primăverii de la Praga". El s-a opus invaziei trupelor Tratatului de la Varșovia și politici comunismului dogmatic care au fost instalate la putere. În 1969, lucrările lui au fost interzise în Cehoslovacia. Václav Havel părăsește Praga și se dedică scriutului, lucrînd, în același timp, într-o fabrică de bere, ca muzicant. Continuă opoziția față de regimul comunist și găzduiește concerte de muzică rock, interzise, în căsuța sa de la țară. În 1975 scrie o scrisoare deschisă președintelui Gustáv Husák, criticînd aspru Guvernul. În 1977, Václav Havel devine co-fondator și unul dintre primii trei purtători de cuvînt ai Chartei 77. A fost și membru al Comitetului de apărare împotriva persecuțiilor injuste, fondat de un grup de membri din Charta 77. În 1978-1979 este arestat la domiciliu.

În 1978, Václav Havel scrie unul dintre cele mai importante eseuri: "Puterea celor fără de putere". A fost interzis de cîteva ori pentru convingerile sale, ultima oară în ianuarie-martie 1988. Cea mai lungă perioadă de detenție a durat din 1979 pînă în 1983. Scrie trei piese importante: "Largo Desolato" (1984), "Tentația" (1985) și "Plum Clearance" (1987). O parte importantă a rezistenței sale în fața comunismului a constituit-o activitatea sa în samizdat.

În noiembrie 1989, Václav Havel devine unul dintre liderii Forumului Civic, care va avea o pondere decisivă în demolarea comunismului. În 29 decembrie 1989 a fost ales președinte al Cehoslovaciei. Noul Parlament l-a reales președinte în 5 iulie 1990, pentru o perioadă de 2 ani.

După alegerile parlamentare din iunie 1992 devine clar că Federația se îndreaptă spre disoluție și Václav Havel demisionează din funcția de președinte în 20 iulie. Este ales, în 26 ianuarie 1993, primul președinte al Republicii Ceha.

Pisele lui Václav Havel au fost jucate în toată lumea, iar cărțile sale au fost traduse în numeroase limbi.

Printre multe distincții: Premiul OBIE (SUA '68, '70); Premiul de stat pentru literatură europeană (Austria 1968); Premiul Plaisir du Théâtre (Franța 1981); Premiul Jan Palach (Comitetul internațional pentru sprijinirea Chartei 77, 1982); Premiul Erasmus din Rotterdam (Olanda 1986); Premiul Olof Palme (Suedia 1989); Ordinul Artelor și Literelor (Franța 1989); Premiul pentru Pace al Tîrgului german de Carte (1989); Marea Cruce a Legiunii de Onoare (Franța 1990); Medalia Celor Patru Libertăți Franklin D. Roosevelt (SUA 1990); Medalia Consiliului Europei (1990); Premiul pentru Democrație W. Averell Harriman (SUA 1991); Premiul Sonning (Danemarca 1991); Internaționalul Karlspreis (Aachen, Germania 1991); Membru onorific al Legiunii Regale Britanice (1991); Premiul Athinai al Fundației Onassis (Grecia 1993); Premiul Theodor Heuss (Germania 1993); Premiul Indira Gandhi (India 1993).

Václav Havel a primit de asemenea 9 distincții academice.

Pagini realizate de RODICA PALADE și ANDREI CORNEA

ILEANA SAMOILĂ

“Am născut în închisoarea Văcărești”

Pentru că fratele meu avusese un conflict cu Securitatea la Răstolnița-Mureș și reușise să evadeze pentru a treia oară, la 7 iunie 1948, din ordinul colonelului Crăciun, am fost arestată la Mediaș. Am fost judecată și condamnată de Tribunalul Militar Sibiu la 10 luni închisoare corecțională, pentru favorizarea infractorului. M-au eliberat cu 5 luni înainte de termen, la 16 septembrie 1949. Timp de 4 ani am lucrat și ca zilieră la un GOSTAT și ca “personal auxiliar”, adică muncă de birou, dar și spălat geamuri sau dușumele. Fratele meu trecuse granița în Iugoslavia încă din septembrie 1948 (se stabilise în Austria, unde își luase serviciu, se căsătorise și avea și o fetiță). Eu m-am căsătorit și locuiam în Oradea. Exact în ziua când se împlineau 4 ani de la eliberare, am fost arestată din nou. Soțul meu, care nu avea absolut nici o vină, a fost și el arestat. Eu eram însărcinată la timpul jumătate. M-au luat de acasă pe nepregătite, ca pe mulți alții, îmbrăcată într-o rochie subțire de sârmă, fără mînci, în sandale și fără ciorapi. Eu bănuiam că m-ar paște încă o arestare, pentru că fratele meu fusese parașutat într-o noapte, în 1951, chiar pe pământul comunei noastre, Ighisul Vechiu, din fostul județ Tirnava Mare. Eu îl înfîlțisem în 1952, primăvara, când l-am dat bani, țigări și i-am cumpărat cele necesare. Ne-am înfîlțit două zile consecutiv în casa unor sași din Dealul Frumos. Nădăjduisem din tot sufletul că a reușit să treacă din nou granița în Iugoslavia, dar nu fusese așa. Când m-au arestat a doua oară, mi-am dat seama că situația era gravă. La Securitatea din Oradea nu mi s-a pus nici o întrebare și cu primul tren m-au expediat la București, unde am ajuns dimineața, fiind așteptată de cel ce avea să fie anchetatorul meu și al soțului. De la început am intrat în conflict, pentru că în procesul-verbal de percheziție nu vrois să-mi treacă un lăntșor cu medalion și un inel, ci numai verigheta. N-am vrut să semnez pînă cînd nu s-au trecut toate obiectele. Am recunoscut din primul moment că știu că fratele meu a fost parașutat în țară, că m-am înfîlțit cu el de două ori, că l-am ajutat cu ce am putut și că de atunci nu mai știu nimic de el. Am precizat că soțul meu nu știe nimic.

Acest șef era Nicolski

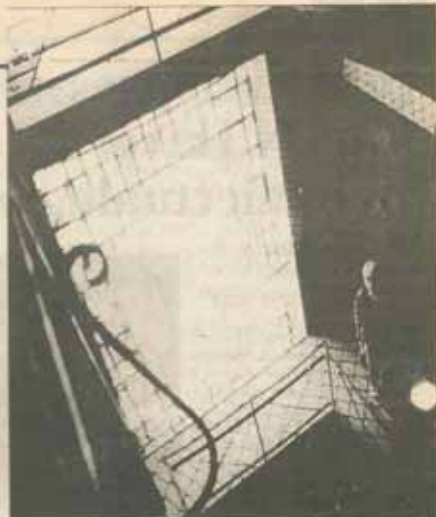
Șeful anchetator - care intra și ieșea în birou unde eram - i-a spus anchetatorului că este fraier dacă are timp să-i creadă pe cei care recunosc de la început, că aceștia sînt cei mai periculoși și că ascund alte fapte mult mai grave. (Acest șef era Nicolski. L-am recunoscut la “Memorialul durerii”.) Anchetatorul era evreu și zicea că e farmacist. Nu știu ce fel de farmacist era, dar cunoștea înjurături de se putea lua la întrecere cu cei din Ferentari. A strigat să mă ridic în picioare “că-mi dă una cu cîma în burtă de-mi zboară plodul pînă-n nori”. Spre sfîrșitul anchetei, adică după două luni, am fost dusă într-o zi să semnez pentru încheierea anchetei. Era undeva pe niște coridoare întortocheate, cu mai multe scări de coborît, în Uranus. Acolo stăteau tolanți doi cîni-lup, mari și grași, plus anche-

tator. Poate au vrut să mă sperie. Dar n-au reușit pentru că mie îmi plac animalele, și cîinii nici nu s-au sîchisat de mine. Atunci mi s-a aprobat regim și vitamine, deși eu nu cerusem nici măcar haine. A doua zi am primit regimul, care era cam la fel cu mîncarea obișnuită. Mai tîrziu a venit la vizetă unul în halat alb cu o cutie cu polivitamine, granule roz-mov. Ce mult doream ceva dulce... Dar n-am gustat nici una, ci mi-am luat perna pe genunchi și, la lumina slabă a becului, am început să formez cu vitaminele litere și să scriu “MAMA”. Eram sigură că frații, cumnatele, o verișoară sînt arestați. Dar speram că mama ar putea fi liberă, ca să aibă cu cine rămîne cei patru copii ai fraților mei și, poate, în viitor, chiar copilul meu. Scriind cu polivitaminele, am zărit ceva care sclipa. Erau șapte bucăți de aticlă de fiolă. Am chemat șeful arestului și l-am întrebat: cine și de ce vrea să-mi dea să mîncine sticlă? Cu mine au ce au, dar cu copilul care încă nu s-a născut ce aveau?

Priciuri, frig, femei bolnave

În 28 noiembrie 1953 am avut proces la Tribunalul din Negru Vodă. Cînd am coborît din dubă era lapovită și ninsore și eu eram îmbrăcată cum mă luasem de acasă. Am auzit o femeie: “uitați-vă la ea, amărîta, e gravidă, în picioarele goale și fără un strop de haină cu mînci”. În boxă, soțul meu a vrut să-mi dea haina lui, dar nu i-au dat voie.

În aceeași zi m-au dus la Jilava, în camera 4, cu d-na Stetin - al cărei frate avea aceeași soartă ca și al meu și care știa că au fost condamnați la moarte și executați. Eram în jur de 30. Priciuri, frig, femei bolnave... numai eu mai lipseam. În Inghesuiala aceea, ca să mă pot odihni, două ședeau pe marginea priciului. Deși mai aveam două luni pînă să nasc, colegile mele de celulă au raportat administrației că o să nasc în curînd și să mă ducă la spital. În 6 decembrie 1953 eram la Văcărești, secția femei politice. Aici nu se răbda de frig, pentru că eram deasupra bucătăriilor și era cald. În noaptea de 1 spre 2 februarie 1954 aripa noastră de spital s-a aprins. Începuseră să cadă plăcuțe aprinse din tavan. Militanța nu era pe secție. Femeile au strigat “foc”, “ajutor”, dar în viscolul care urla nu eram auzite. Vali Popescu a deschis geamul și a băgat capul printre gratii să strige, și cînd deja au venit și au început să ne evacueze în altă clădire, la TBC - bărbați politici, Vali nu reușea să-și mai scoată capul dintre gratii. Cu greu a reușit una dintre noi să o ajute să-și plieze urechile. Erau femei grav bolnave, recent operate, iar acolo unde ne-au mutat era o mizerie îngrozitoare. După cîteva zile, tot pe viscol, m-au dus la secția femei de drept comun. Acolo aveam o sală de nașteri pe care mi s-a spus că eu am inaugurat-o. Mi-au adus o moașă de drept comun, care fusese din spitalul unde a lucrat 40 de ceascafuri și căreia nu i-a fost milă să-mi fure și mie din lemnele trimise de administrație, dar și vreo 10-15 bucăți de zahăr cubic pe care mi le-a adus un doctor, care era de serviciu. Acest doctor spera să nasc cînd nu era el de gardă, pentru că nu se pricepea deloc. M-am chinat 72 de ore. Aproape

tot timpul mă lăsam singură. Militanța se ducea la taclale în alte secții, iar moașa veșnic spunea că mai durează, numai ca să plece jos la secția lor, unde rideau, cîntau, se certau, fumau. Eram din ce în ce mai epuizată. În sfîrșit, la ora 22.20, în ziua de 10 februarie 1954, cînd viscolul era în toi, cu urlete, cu table zburate de pe acoperișuri, am adus pe lume un copil voinic, o fetiță de 4,500 kg. La Văcărești era și un doctor mamos, dar, fiind bătrîn, de cîteva zile nu mai venise la serviciu. Deci am rămas tot pe mina țigăncilor, a militanței și a moașei. Mi-au dat lacrimile cînd Florica militanța a întrebat-o pe moașă: “unde e, fă, răsăritul? Că vreau să închin fetița”. Și i-a zis ceva în legea ei și a închinat-o de trei ori. Pînă la izbucnirea focului, mamele și copiii lor politici stăteau în spital cu celalalte bolnave în cameră. După incendiu am fost primiți și noi în creșa din curtea spitalului Văcărești, care era numai pentru mamele de drept comun.

Uscam scutecele la căldura trupului

Aici, majoritatea militanțelor erau așa de pornite împotriva noastră că ne făceau tot felul de șicane și de nedreptăți. Cu cele de drept comun eram în mare prietenie. Din cînd în cînd mai era și cîte una cumsecade. Una din cele bune conta pentru noi cît zece din cele rele. Cele rele nu ne dădeau voie să uscăm rufele copiilor la sobă, deși primeam 5-6 bucăți de lemne. De cele mai multe ori eram nevoite să încingem scutecele și cămășile sau bonețele copiilor pe noi și să dormim așa, ca de la căldura trupurilor noastre să se usuce. Fetița a crescut și s-a dezvoltat normal. Am ținut-o cu mine în pușcărie pînă la un an și două luni, cînd am reușit să anunț familia soțului meu și fratele lui mai mare a venit și a luat-o acasă.

În general, în cei 5 ani cît am făcut (a doua condamnare a fost de 8 ani temniță grea), n-am plîns, nu m-am revoltat. Am știut că toți ai mei erau, ca și mine, după gratii. Anchetatorul mi-a spus odată: “Acest regim va dăimul, pentru că a știut să-și facă legi. Ce circumstanțe, ce mamă, ce soră? Nimic, nu se ține cont de nimeni și de nimic”.

Să mulțumim lui Dumnezeu că n-a fost așa.

Mărturie prezentată în cadrul Simpozionului “Inchisoarea de la Sighet. Memorial Istoric-politic”, Sighetul Marmarței, 10-12 iunie 1994

Pagină realizată de RODICA PALADE

CENTRUL SOROS PENTRU ARTĂ CONTEMPORANĂ ANUNȚĂ

PROGRAMUL ANUAL DE FINANȚARE 1994

Formularele vor fi depuse la sediul Centrului Soros pentru Artă Contemporană, Str. Știrbei Vodă, nr. 1, C.P. 1-827, București, tel.: 311.21.92; tel./fax: 311.21.94 sau la sediile FUNDATIEI SOROS PENTRU O SOCIETATE DESCHISĂ din:

- Timișoara, Piața Victoriei 2, et. 3, 1900, tel./fax: 096/190 804
- Cluj, Str. Galaxiei, nr. 1/A, C.P. 73, 3400, tel.: 095/150 163; fax: 095/197 121
- Iași, Bd. Copou 19, C.P. 6-1356, 6600, tel.: 098/146 935; fax: 098/147 100

- Destinate artiștilor, specialiștilor în artă sau instituțiilor artistice, bursele oferite de CSAC constau într-un ajutor financiar ce se acordă pentru următoarele categorii de proiecte:
  - I. Proiecte din domeniul artelor vizuale contemporane:
    1. Pregătirea unei expoziții sau a unei manifestări de arte vizuale.
    2. Catalog al unei expoziții în curs de desfășurare, al unei viitoare expoziții sau retrospective, cu texte în limba română și engleză.
  - II. Domeniul educațional:
    1. Finanțarea de abonamente la publicații internaționale de artă pentru bibliotecile specializate de artă.
    2. Suport financiar în organizarea de seminarii sau conferințe pentru artiști, istorici de artă, studenți, inclusiv licee de artă.
    3. Suport financiar pentru participarea la cursuri post-universitare în domeniul artei.
  - III. Domeniul mediatic:
    1. Sponsorizarea publicațiilor de artă (noi, precum și deja existente).
    2. Sponsorizarea editării de cărți de artă, albume, broșuri etc.
    3. Dezvoltarea proiectelor mediatice.
  - IV. Domeniul schimburi internaționale:
    1. Suport financiar acordat instituțiilor în organizarea de expoziții sau conferințe avînd ca temă subiecte din arta contemporană.

TERMEN LIMITĂ DE PREDARE A PROIECTELOR: 31 AUGUST 1994.

LIVIU ANTONESEI

I

Eseu despre furt. Modelul fundamental al societăților comuniste și post-comuniste

Darul, schimbul, furtul

În celebrul *Eseu despre dar*, Marcel Mauss demonstrează strălucit că relațiile din societățile de tip arhaic erau reglate prin mecanismul dar-înțoarcerea darului-înțoarcerea darului etc. Nu intru în amănunte - cartea lui Mauss a fost deja tradusă în românește, așa că oricine poate urmări singur demonstrația lui. Modelul darului a început să fie completat cu modelul schimbului încă din zorii istoriei, însă o substituie evasi-completă s-a petrecut de-abia o dată cu instalarea modernității. Societatea modernă este, în mod esențial, o societate a schimbului. Michel Bass, prefatorul ediției românești a *Eseului despre dar* (Ed. Institutul European, 1993), crede că pot fi sesizate în societățile capitaliste dezvoltate contemporane anumite semne ale completării modelului schimbului cu modelul darului: sistemele de asigurare socială, cheltuielile "neproductive" pentru artă, știință și cultură, mecenatul și sponsorizarea, darurile între cei apropiați etc. Observațiile sînt foarte interesante și ele dovedesc un fel de proces de "umanizare" a capitalismului pur, fundamentat în mod esențial pe schimbul pur. Nu este exclus ca fenomenul definit de mulți teoreticieni drept post-capitalism (v. Peter F. Drucker, *Post-Capitalist Society*, Harper Business, 1993) să însemne tocmai această sinteză a celor două paradigme dominante în explicarea relațiilor comunitare: schimbul și darul. Raportate la cele două forme "naturale" de relații sociale, societățile comuniste ne apar drept niște rătăcirii, niște erorii criminale, chiar și în sensul pur penal al termenului. Ele nu se fundamentează nici pe dar, nici pe schimb, ci pur și simplu pe furt.

Marele Hoț. Marele Furt și furturile asociate

Sistemul comunist debutează cu un mare furt inițial - este vorba de furtul proprietății - și se constituie prin escaladarea spectaculoasă a nenumăratelor forme de furt. Furtul originar este cel numit pudic de regimurile comuniste naționalizare a principalelor mijloace de producție. Prin aceasta, proprietățile industriale și cele funciare mari își pierd brusc proprietarii legitimi și intră în proprietatea și administrarea Marelui Hoț, care este statul comunist. Urmează, în ritm tot mai accelerat, naționalizarea comerțului, a micilor întreprinderi și ateliere, a proprietăților funciare mici și mijlocii (prin "cooperativizare"), a imobilelor etc. În acest moment, libertatea economică a fost deja pulverizată. ceea ce face extrem de ușoară lichidarea libertății politice și a tuturor drepturilor și libertăților individuale. Individul însuși a fost naționalizat. Execuțiile sumare, pușcăriile și lăgărele politice sînt doar virfurile cele mai spectaculoase ale acestei lichidări, pentru că libertatea este lichidată în întregul său. Chiar și cetățenii aparent liberi - din afara pușcărilor - nu mai sînt liberi. Pentru că Marele Furt - naționalizarea - determină între altele și dispariția pieței muncii. Cetățeanul nu mai poate lege pe cel cărui dorește să-i vîndă forța de muncă, el este obligat să se angajeze la Marele Hoț, care a devenit patron unic și stăpîn. Totodată, Marele Hoț își extinde monopolul din domeniul economic în toate domeniile vieții comunitare - politic, juridic, ideologic, cultural, chiar științific. Prin aceasta, el capătă "drept de viață și moarte" asupra a tot ceea ce mișcă în comunitate devenită victima Marelui Furt. Fostului cetățean i s-a furat în cele din urmă totul: proprietatea, libertatea economică și politică, forța de muncă, viața, chiar și drepturile asupra propriului imaginar. Comunismul este deci, în mod fundamental, un regim al morții și mortificării. "A exista înseamnă a fi diferit", constatarea Rémy de Gourmont. A introduce

uniformizarea generală și globală înseamnă, prin urmare, a răpi dreptul la diferență, adică dreptul la existență.

O logică sui generis: "exproprierea expropriatorilor"

Ceea ce teoreticienii - din păcate și practicienii! - comunismului numesc pudic naționalizare este numit, mai puțin pudic, exproprierea expropriatorilor. Petru ei, orice proprietate este un furt, ea nu are nimic sacru și inviolabil. Nu există, deci, nici acumulare primitivă de capital, nici proprietatea obținută prin muncă, nici câștig reciproc avantajos obținut prin funcționarea mecanismelor de piață economică. Dar, dacă proprietatea este un furt în general, rămîne să ne întrebăm de ce anume exproprierea proprietății, obținută prin naționalizare, ar fi altceva. Din fericire, teoreticienii comunismului nu se încurcă în asemenea subtilități logice și, fără să-și dea seama, ei recunosc în fapt că sistemul anvizajat de ei se fundamentează pe Marele Furt inițial și pe furturile colaterale. Nu există nici un argument logic valabil care să poată legitima exproprierea în favoarea unei clase anume - să zicem proletariatul - și cu atît mai puțin în favoarea vreunui pretins "detagament luminat" al acesteia. În ce privește "detagamentul luminat", aș trimite, pe de o parte, la scrierile "noilor filosofi" (B.-H. Lévi, A. Glucksmann, cu o trimitere specială la *Maîtres Penseurs*), pe de alta, la excepționala *Le fou et le prolétaire* a lui Emmanuel Todd. Ce vom afla acolo? Că "revoluționarii de profesie", avangarda "clasei muncitoare", sînt mai ales mici burghezi de clasă, bintuți de complexe, nevroze și psihore dintre cele mai interesante. Toți - de la Papa Marx și nepotul Lenin pînă la cei ce ne tulbură încă deciziiva contemporaneitate. Pentru că trăim, cu adevărat, o epocă decisivă - ori reușim să înlăturăm ultimele excrescențe ale comunismului, ori cancerul se va generaliza, distrugînd prin această amplă metastază civilizația umană în întregul său.

Răspunsuri la Marele Furt

Comunismul începe cu Marele Furt și continuă cu instalarea morții în comunitate. Asta nu înseamnă că societatea nu încearcă să se apere, că nu intenționează să producă anticorpi. Nici o societate nu se lasă pradă imediat morții, nici o societate nu se predă fără nici o tentativă de salvare. Lupta deschisă împotriva instalării morții în comunitate este, de obicei, forma inițială și radicală de rezistență. Ea este eroică, însă, din păcate, rapid lichidată datorită inegalității de mijloace - pe de o parte, statul total cu toate mijloacele de presiune pe care le are la dispoziție; pe de alta, grupuri de oameni curajoși, puțin numeroși și lipsiți de logistica partizanilor din munți au putut continua pînă în

anii '60. Aceeași inegalitate de mijloace este relevantă de conflictul dintre statul total și actele de opoziție și disidență. Dacă ele n-au fost urmate întotdeauna de execuții și arestări, s-au găsit "soluții" la fel de eficiente - expulzarea, compromiterea sau izolarea non-conformiștilor.

Există însă și forme mai tenace și mai puțin spectaculoase de luptă împotriva Marelui Furt, forme care n-au putut fi lichidate nici măcar pînă la prăbușirea oficială a sistemului comunist - neasumarea sarcinilor absurde de muncă, chiulul, certificatele medicale fără acoperire, piața neagră care încerca să păstreze ceva din fosta economie de schimb, glumele politice, chiar furtul. La furtul masiv al regimului comunist, societatea a început să răspundă și ea prin furt. Atunci cînd țărani nu-meu proprietăți agricole colective "hamburul lui Dumnezeu" și furau cît se putea fura de acolo, ei răspundeau la furt prin furt. Îmi amintesc că, prin 1980, într-un sat din Bucovina, de pe trei hectare semănate cu căpșuni, CAP-ul n-a putut recolta nici măcar un kilogram de fructe. S-a furat totul. După ce au făcut dulceturi și băuturi, țărani au încercat să afume căpșunile, nemaivînd ce face cu ele. E limpede că furtul respectiv n-a avut doar o motivație economică, ci a reprezentat și o formă de protest la Marele Furt. Același lucru se petrecea și atunci cînd muncitorii și ceilalți salariați ai statului comunist au formulat imperativul "noi ne facem că mun-

cim, ei se fac că ne plătesc". În fapt, salariații șesiau că o bună parte din forța lor de muncă nu era cumpărată, deci plătită, ci pur și simplu furată - ei răspundeau la acest furt prin furtul manifestat ca abținere de la excesul de zel de tip stahanovist. În acest mod, furtul s-a generalizat la nivelul întregii societăți comuniste, a devenit pînă în urmă "motorul" sistemului comunist. Marele Hoț și milioanele de "hoți", care eram noi, au ajuns la un penibil *modus vivendi*. Doar că ei nu putea dura la infinit. De aceea, în cele din urmă s-a și prăbușit. Ceea ce nu înseamnă că sechelele lui nu ne marchează în continuare - și pe Marele Hoț, dar și pe noi, milioanele de "hoți" mai mici. Cum se poate ieși din plîza acestor sechele sinucigașe? De altfel, chiar asta este problema societăților intrate în post-comunism, chiar asta este problema noastră!

Radio Delta - "Drumul cel mai scurt către informație"

- F** ● emisiune pivot consacrată actualității
- O** ● oferă mesaje clare și inteligente create special pentru dvs.
- C** ● vă îndeamnă la acțiune prin informație
- U** ● de luni pînă vineri, între 7⁰⁰ și 10⁰⁰
- S** ●

"Drumul cel mai scurt către informație"

Casele naționalizate – a doua expropriere

Senatul a încheiat dezbaterile Legii privind restituirea caselor naționalizate. Opoziția s-a retras încă de la începutul acestor dezbateri, considerând că proiectul de lege propus de Guvern încalcă flagrant dreptul la proprietate, prevăzut atât în Constituție, cât și în Convenția Europeană a Drepturilor Omului, semnată recent de România; Opoziția consideră că se legalizează astfel jaful făcut de regimul comunist. Altfel prevederile acestui proiect, cât și impunerea lor prin dictatura majorității au dovedit, dacă mai era nevoie, că problema imobilelor naționalizate este una politică, și nu socială. Protejați prin acest proiect nu sînt chirișii obișnuiți, ci privilegiații de ieri și de azi. Adoptarea acestei legi ignoră 47% din cetățenii țării, reprezentați în Parlament de Opoziție. Jumătate din populație va trăi cu sentimentul nedreptății și în așteptarea revanșei; se mai poate vorbi astfel despre reconcilierea națională? Puterea legitimizează azi hoția și recompensează hoțul, promițînd pîgubașilor despăgubiri derizorii.

Legea caselor naționalizate

La începutul acestei luni, Senatul a luat în discuție proiectul Legii privind reglementarea situației juridice a imobilelor naționalizate. Este vorba despre proiectul Guvernului depus la Senat în iunie trecut, în aceeași zi în care grupul parlamentar PNTCD din Camera Deputaților înregistra propriul proiect referitor la casele naționalizate. Joi 16 iunie, dezbaterile pe articole a legii s-a încheiat, în condițiile în care partidele din CDR au refuzat să mai participe la discuții încă de la art. 2 al legii. Votul final a fost însă amînat, întrunirea cvorumului de 2/3 din numărul total de senatori fiind destul de dificilă în absența Opoziției. Discuțiile au fost furtunoase; senatorul Gheorghe Răboacă, PSM, a pretins ca prevederile legii să nu se aplice locuințelor naționalizate între 1946 și 1950, pe motiv că ele ar fi aparținut "criminalilor și trădătorilor", stîrnind protestele deținătorilor politici-senatori și provocînd prima ieșire a Opoziției din sală.

Proiectul Guvernului prevede restituirea în natură a unui singur apartament și acordarea de despăgubiri pentru celelalte locuințe. Aceasta era varianta inițială a textului. Ulterior însă, cînd Comisia parlamentară de administrație publică locală și organizarea teritoriului avizase legea și elaborase raportul în vederea dezbaterilor în plen, Executivul a venit cu cîteva amendamente suplimentare (deși acest lucru era nereglamentat). Cel mai important dintre acestea prevede că restituirea în natură prin redobîndirea dreptului de proprietate asupra apartamentelor naționalizate nu se va face decît pentru acei proprietari care locuiesc în momentul de față cu titlul de chiriși în casele ce le-au fost confiscate. Conform opi-

niei exprimate în timpul dezbaterilor de un senator din Opoziție, numai 5% din foștii proprietari s-ar afla în această situație. Frunda György, senator UDMR, ne-a dat exemplul orașului Tîrgu-Mureș, unde numai 2-3 foști proprietari locuiesc acum în casele care le-au aparținut. Marea majoritate a acestora au fost evacuați în momentul naționalizării, în casele lor mutîndu-se privilegiații noului regim de atunci. Reprezentanții Opoziției au cerut eliminarea acestei restricții din textul legii, arătînd că ea constituie o gravă nedreptate și consfințește de fapt naționalizarea începută odată cu instaurarea regimului comunist. Ei au afirmat că guvernul Văcăroiu și majoritatea care îl susține îndrăznesc acum ceea ce nici Ceaușescu nu s-a încumetat să facă și au încercat să li convingă pe majoritari că mulți dintre proprietari au fost aruncați în închisori odată cu confiscarea locuințelor. Toate aceste argumente au rămas fără ecou. PDSR și sateliții săi votînd varianta propusă de Guvern, ceea ce i-a determinat pe senatorii Convenției Democratice să părăsească definitiv lucrările. Reprezentanții PD nu s-au raliat însă ace-

ste, inclusiv camerele de serviciu, poduri, pivnițe și alte dependințe, indiferent dacă sînt situate la același nivel sau la niveluri diferite, și care constituie o unitate locativă de sine stătătoare și rămîne considerată ca atare, indiferent dacă ulterior trecerii în proprietatea statului s-au efectuat modificări. În ceea ce-i privește pe românii plecați din țară, ei vor putea beneficia de prevederile legii numai dacă își stabilesc domiciliul în țară în termen de 6 luni de la intrarea ei în vigoare. Legea nu se aplică celor care au pierdut cetățenia română. Plata despăgubirilor către foștii proprietari se va face de către Ministerul Finanțelor, la dispoziția căruia ar urma să se constituie un fond special, alimentat din sursele obținute prin vânzarea apartamentelor ce nu au fost restituite. Valoarea totală a despăgubirilor nu va putea depăși valoarea veniturilor salariale medii pentru o perioadă de 20 de ani, valabile la data plății, ceea ce ar însemna că despăgubirea maximă să nu depășească 30-35 milioane lei. Valer Dorneanu, ministru pentru relații cu Parlamentul, a afirmat în cadrul dezbaterilor că Guvernul nu are cum să plătească aceste

despăgubiri, care se cifrează la aproape 4 mii de miliarde lei, și a precizat că plata ar trebui să se facă eșalonat, pe perioada a cel puțin 5 ani. Legea alocă un capitol întreg protecției chirișilor. Aceștia beneficiază de prelungirea cu 5 ani a contractelor de închiriere. Chirișii care sînt titulari de contract ai apartamentelor ce nu vor fi restituite vor putea opta pentru

despăgubiri, care se cifrează la aproape 4 mii de miliarde lei, și a precizat că plata ar trebui să se facă eșalonat, pe perioada a cel puțin 5 ani. Legea alocă un capitol întreg protecției chirișilor. Aceștia beneficiază de prelungirea cu 5 ani a contractelor de închiriere. Chirișii care sînt titulari de contract ai apartamentelor ce nu vor fi restituite vor putea opta pentru

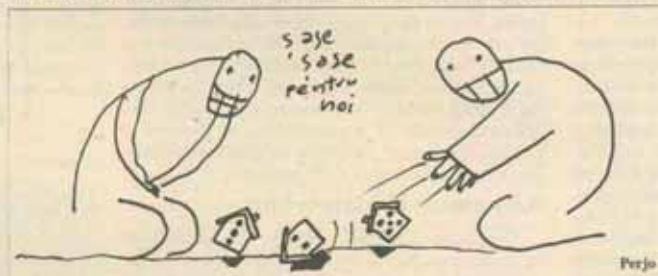
despăgubiri, care se cifrează la aproape 4 mii de miliarde lei, și a precizat că plata ar trebui să se facă eșalonat, pe perioada a cel puțin 5 ani. Legea alocă un capitol întreg protecției chirișilor. Aceștia beneficiază de prelungirea cu 5 ani a contractelor de închiriere. Chirișii care sînt titulari de contract ai apartamentelor ce nu vor fi restituite vor putea opta pentru

despăgubiri, care se cifrează la aproape 4 mii de miliarde lei, și a precizat că plata ar trebui să se facă eșalonat, pe perioada a cel puțin 5 ani. Legea alocă un capitol întreg protecției chirișilor. Aceștia beneficiază de prelungirea cu 5 ani a contractelor de închiriere. Chirișii care sînt titulari de contract ai apartamentelor ce nu vor fi restituite vor putea opta pentru

despăgubiri, care se cifrează la aproape 4 mii de miliarde lei, și a precizat că plata ar trebui să se facă eșalonat, pe perioada a cel puțin 5 ani. Legea alocă un capitol întreg protecției chirișilor. Aceștia beneficiază de prelungirea cu 5 ani a contractelor de închiriere. Chirișii care sînt titulari de contract ai apartamentelor ce nu vor fi restituite vor putea opta pentru

despăgubiri, care se cifrează la aproape 4 mii de miliarde lei, și a precizat că plata ar trebui să se facă eșalonat, pe perioada a cel puțin 5 ani. Legea alocă un capitol întreg protecției chirișilor. Aceștia beneficiază de prelungirea cu 5 ani a contractelor de închiriere. Chirișii care sînt titulari de contract ai apartamentelor ce nu vor fi restituite vor putea opta pentru

RALUCA STROE-BRUMARIU

teii inițiative, pe motiv că ar mai putea propune unele amendamente care să îndulcească legea. Nici unul din amendamentele PD nu a fost acceptat la vot.

Revenind la textul legii, art. 3 precizează ce se înțelege prin apartament: locuința compusă din una sau mai multe camere, cu dependințe, garajele și anexele gospodărești aferen-

teii inițiative, pe motiv că ar mai putea propune unele amendamente care să îndulcească legea. Nici unul din amendamentele PD nu a fost acceptat la vot.

despăgubire locuințe, pot să ceară restabilirea proprietății lor. În acest caz, bunul imobil atribuit ca despăgubire devine proprietate de stat.

art. 6 (2) - Chirișii din imobilele naționalizate, începînd de la data restabilirii proprietății, vor plăti chiria către noi proprietari. Contractele de închiriere nu pot fi anulate pînă în acoperirea unui termen de 3 ani.

art. 6 (3) - Prevederile din alin. (2) se referă și la cazurile cînd bunurile imobile sînt folosite pentru creșe, grădinițe, școli și instituții de interes public.

art. 7 - Proprietarii de imobile pot face cereri de restabilire a proprietății în cazul cînd acestea au fost achiziționate de o a treia persoană prin încălcarea actelor normative, precum și prin folosirea abuzivă a unei funcții de serviciu sau de partid, sau prin abuz de putere.

Restabilirea proprietății în Bulgaria

În 5.02.1992 a fost adoptată Legea privind restabilirea proprietăților asupra bunurilor imobile trecute în proprietatea statului, care prevede:

art. 1 (1) - Se restabilește proprietatea asupra bunurilor imobile care au fost expropriate.

art. 3 (2) - Cînd nu sînt asigurate condițiile pentru restabilirea proprietății, foștii proprietari sau moștenitorii acestora se despăgubesc.

art. 4 (2) - Nu se consideră despăgubite persoanele asupra cărora s-au efectuat rețineri conform Decretului privind reținerea datorilor pe care le-au avut foștii proprietari ai bunurilor expropriate de stat și ai întreprinderilor naționalizate, față de stat, de bănci și față de întreprinderile de stat.

art. 4 (3) (4) - Proprietarii de imobile și de întreprinderi particulare expropriate, care au primit ca

Restabilirea proprietății în Republica Moldova

Legea privind reabilitarea victimelor represuniilor politice adevărate de regimul comunist totalitar de ocupație, adoptată în 8 decembrie 1992:

art. 12 - Restituirea averii persoanelor supuse represuniilor.

Cetățenilor Republicii Moldova supuși represuniilor politice în urma cărora le-au fost aduse prejudicii materiale (...) li se restituie bunurile materiale.

Actele de vânzare-cumpărare sau de înstrăinare în alt mod a caselor, clădirilor și a altor construcții și bunuri, confiscate sau luate de la persoanele supuse represuniilor, efectuate după reabilitarea acestora, se declară nule pe cale judiciară.

Casele naționalizate – a doua expropriere

Disputa chiriași-proprietari

● Chiriașul este protejat la ora actuală prin mai multe articole legislative. Articolul 1441 din Codul civil prevede că, în cazul schimbării proprietarului, noul proprietar e obligat să respecte contractele în vigoare. Legea nr. 973 prevede că, în cazul în care proprietarii se mută din locuințele chiriașilor, acestora să li se închirieze fie locuințele în care au stat proprietarii, fie alte locuințe din fondul locativ de stat. Această lege stabilește, de asemenea, o chirie maximală egală cu 20% din venitul cel mai mare din familie. În sfârșit, Legea nr. 17/1994 prevede prelungirea cu 5 ani a contractelor de închiriere.

E evident că nici nu poate fi vorba de "aruncarea chiriașilor în stradă". Chiriașii pot fi evacuați numai în câteva situații bine precizate: dacă nu plătesc chiria pe două luni; dacă produc distrugerii ale apartamentului; dacă au condus la loc imposibilă conviețuirea lor cu vecinii sau cu proprietarul; dacă proprietarul îi oferă o locuință corespunzătoare în altă parte. Potrivit declarațiilor primarului general al Capitalei, Crin Halaicu, în București foarte puțini chiriași au fost evacuați în urma restituirii (prin proces) a imobilelor în care locuiau. Evacuarea lor s-a făcut în situații speciale, cum a fost, de pildă, aceea a unui proprietar care a locuit în toată perioada de după naționalizare într-o pivniță, împreună cu soția și cei 3 copii. Acestui proprietar i s-a permis să se mute în casa restituită, iar chiriașilor le-a repartizat Primăria locuințe.

● Senatorul UDMR Frunda György susține că protecția chiriașilor va fi mai bună dacă imobilele în care locuiesc vor fi restituite proprietarilor, pentru că proprietarii le vor întreține mai bine. Statul nu are puterea economică și administrativă de a întreține un număr atât de mare de locuințe într-o stare de locuire rezonabilă, dar nici preocuparea de a face. Multe case s-au degradat. Atunci când un chiriaș acționează pe calea Justiției împotriva statului pentru ca locuința sa să fie reparată, de obicei pierde. Chiriașul va avea șanse mult mai mari de a câștiga un proces împotriva proprietarului decât împotriva statului.

Mircea Crăciunescu, președintele Asociației celor cu imobile naționalizate, întrevide soluții favorabile pentru chiriași chiar pe termen lung: soluții pe care i le-a prezentat președintelui Senatului, Oliviu Gherman: suma destinată despăgubirii foștilor proprietari cărora nu li se vor restitui casele (estimată de Oliviu Gherman la momentul respectiv la circa 1.600 miliarde lei) să se acorde sub formă de credite chiriașilor, pentru a-și construi propriile case, terenul necesar putând fi atribuit gratuit de către Primărie. O asemenea soluție ar conveni proprietarilor, care se vor putea muta în casele lor, și chiriașilor, care în loc să stea cu chiria, în condiții nu întotdeauna bune, și-ar construi propriile case. Oliviu Gherman însă nici nu a vrut să audă. De la început a spus că ei vor să dea casele chiriașilor. "După două ore de discuție am plecat cum am venit", povestește cu amărăciune Mircea Crăciunescu.

Nu se poate cere însă o judecată imparțială tocmai de la cei ce stau în aceste case. Mircea Crăciunescu își amintește de lungile ore pierdute în audiențe la fostul ministru al Justiției, Petre Nișoșu, care stă într-o casă naționalizată (strada Londra nr. 38). Aceasta a reușit la un moment dat să dea audiențe, pentru a evita întrebările foștilor proprietari: "De ce stai în casa mea, domnule Nișoșu, n-ai bani să-ți construiești o casă?". Despre modul cum a funcționat Justiția în problema caselor naționalizate ar mai fi încă multe de spus, de pildă cum o femeie din Sibiu, după ce a cheltuit un milion de lei cu procesele, a fost anunțată de Judecătoria că i s-a pierdut dosarul.

● Chiar în situația în care unele case naționalizate au rămas fără chiriași, ele nu au fost restituite, ci acordate de președintele Iliescu ca recompensă.

Purtătorului său de cuvânt, Traian Chebeleu, i s-a repartizat chiar în acest an casa naționalizată de pe strada Dr. Lister nr. 63, al cărei chiriaș, fost ambasador al României în SUA, murise.

Avocatului care l-a apărat pe Nicolae Ceaușescu în procesul din decembrie 1989, Nicolae Teodorescu, i s-a repartizat casa de pe strada Dr. Severeanu nr. 97, deși cei doi copii ai proprietarului acesteia sînt în viață. Și exemplele pot continua.

Ca și cum toate acestea n-ar fi de ajuns, chiriașii au cerut în repetate rânduri dreptul de a cumpăra casele în care stau, drept care, probabil, le va fi acordat chiar prin legea de restituire a caselor naționalizate. În fața unei asemenea nedreptăți, foștii proprietari nu-și pierd, totuși, speranța. Ei sînt hotărâți să nu accepte niște despăgubiri cu care nu ar putea cumpăra nici un apartament la bloc. Vor aștepta un alt Guvern, un alt Parlament și un alt președinte care să le facă dreptate, pentru că "Iliescu îndrăznește ceea ce nici Ceaușescu n-a îndrăznit: să ne vîndă casele".

OLIANA ARMEANU

Procedura de adresare a plîngerilor la Consiliul European

Următoarele prevederi din proiectul de lege privind restituirea caselor naționalizate încalcă Constituția României și Convenția europeană a drepturilor omului (semnată recent de România și intrată în vigoare în data de 21.06.1994):

- articolul 2 încalcă dreptul la proprietate pentru că prevede despăgubire numai pentru un singur apartament, indiferent de numărul imobilelor naționalizate;
- articolul 4 prevede restituirea caselor numai cetățenilor români care au domiciliul în țară, prin aceasta introducînd o discriminare între cetățenii români care domiciliază în țară și cei care au pierdut cetățenia română sau locuiesc în altă țară;

- articolul 5 prevede restituirea caselor naționalizate numai acelor proprietari care locuiesc în ele în calitate de chiriași, introducîndu-se o nouă discriminare: nedreptățile persecuțiilor de regimul comunist – cei închisi, cei deportați, cei aruncați în stradă împreună cu familiile lor etc.

Dacă legea de restituire a imobilelor naționalizate va fi adoptată de Parlament în această formă, ea poate fi atacată la Curtea Constituțională. Dacă aceasta nu va dispune modificarea prevederilor anticonstituționale, cei nedreptățiți prin această lege se pot adresa individual forurilor europene conform următoarei proceduri:

- vor trebui să se adreseze întâi instanțelor de judecată românești, după intrarea în vigoare a Convenției Europene a Drepturilor Omului;

- după epuizarea procedurilor în România (care poate dura 1 an, 2 ani sau la nesfârșit, neexistînd termen limită), dacă sentința este în defavoarea reclamantilor, se vor putea adresa direct Comisiei Europene a Drepturilor Omului de la Strasbourg;

- Comisia Europeană va da soluția după aproximativ 4 ani;
- dacă soluția e favorabilă pentru un singur caz, țara respectivă e obligată să-și modifice acele prevederi legislative ce încalcă Convenția Europeană a Drepturilor Omului;

- pentru rezolvarea mai rapidă a plîngerilor, din 1996 va funcționa un Tribunal European al Drepturilor Omului, care va lucra permanent, spre deosebire de actuala Comisie, care lucrează în sesiuni;
- plîngerile trimise la Comisia Europeană înainte de intrarea în vigoare a Convenției Europene a Drepturilor Omului nu sînt valabile.

Adresarea la Comisia Europeană a Drepturilor Omului se va face în limba română, pe adresa: *Commission Européenne des Droits de l'homme, F-67075, Strasbourg, Cedex, France.*

Istoria unei a doua confiscări

D.B. – București: "Bunicul meu a muncit din greu o viață întreagă pentru a lăsa fiicelor sale o casă. În 1945, această casă, care se află pe strada Dănceni (fostă Kogălniceanu) nr. 22, compusă din două apartamente complet finisate și dotate modern, a fost rechiziționată în câteva minute de Armata Sovietică.

Mătușa mea și celelalte rude au fost somate să părăsească imediat casa, avînd voie să ia cu ele numai o valiză cu strictul necesar. Nu li s-a asigurat nici un fel de altă locuință.

După plecarea din casă a rușilor, în 1947, din imobil fuseseră furate toate caloriferele, boilerul, feneronaria, tocăria, totul fusese distrus. Imobilul a fost însă rechiziționat imediat de Ministerul Afacerilor Interne pentru Brigada specială de control, adică pentru funcționarii Securității.

Print-o hotărîre judecătorească s-a decis, în 1947, ca proprietarii, care nu mai locuiau acolo de doi ani, să efectueze toate reparațiile necesare, suportînd în întregime cheltuielile. Toate acestea pentru a locui în bune condiții "trimesii Brigăzii de control. Mama și mătușa mea au făcut eforturi supraomenești pentru a obține banii necesari. În tot acest timp, ele au plătit absolut toate taxele și impozitele pentru casa care le fusese rechiziționată, dar se afla în proprietatea lor.

În 1950 imobilul a fost naționalizat. Fiind expropriată casa, proprietarii erau considerați exploatare, și dacă nu erau funcționari la stat – unde, de altfel, nu erau primiți decît pentru efectuarea unor munci înșoșitoare – erau supuși unei alte taxe, ce valora pe atunci cît un salariu. Pentru a supraviețui, mama și mătușa mea s-au angajat la o cantină, unde au lucrat timp de doi ani, făcînd muncile cele mai grele.

Acum, după noua lege, casa este păstrată în continuare proprietate de stat, iar cei care au pătruns atunci prin abuz, și care locuiesc fără întrerupere acolo de atîtea decenii, pot ajunge mai ușor decît mine proprietarii acestei case, invocînd folosința îndelungată.

Mie nu mi se oferă decît o despăgubire, o sumă derizorie, calculată de ICRAL, ce reprezintă doar 10% din valoarea imobilului. Pe de altă parte, pentru a deschide un proces, cheltuielile de judecată se ridică tot la 10% din valoarea casei, adică în jur de un milion din sute de mii de lei. Pensa mea -urcă- spre... o sută de mii de lei.

Cum să-ți mai recuperezi bunurile furate?

Casa tatălui meu, din comuna Chiojdieni, Județul Vrancea. În 1947, ministrul Buditeanu era cîștat de Securitate pentru a fi arestat. Eu, care aveam pe atunci în jur de zece ani, împreună cu sora mea de doi ani, ne aflam acolo. De noi avea grijă o verișoară a noastră de 18 ani. După ce a fost găsit ministrul Buditeanu într-o casă vecină, Securitatea a venit și la noi, vreo patru inși foarte solizi, în jur de 25-30 de ani. Pe noi ne-au legat și, după ce au strîns toate lucrurile din jur, au urcat și la etaj, unde se afla verișoara noastră, baricodată într-o cameră. Inițial, cred că vroiau numai să fure. Am auzit lovituri puternice în ușă, țipete sfîșietoare și, în cele din urmă, focuri de armă. Mai tîrziu am înțeles lucrurile din jur, au pătruns în cameră au violat-o, apoi au împușcat-o. I-am văzut coborînd într-un tîrziu cu un halot uriaș, făcut dintr-un ceasaf. Era pătât cu sînge, înăuntru se afla trupul neînșufleț al verișoarei mele, laolaltă cu tot felul de lucruri.

Nouă ne-au spus că verișoara noastră s-a sinucis și că tot ceea ce au luat din casă este foarte compromișat pentru noi, așa că, luîndu-le, ei ne-au făcut astfel un bine. S-au suit într-un jeep și au plecat în toată noaptea. Pe noi ne-au lăsat legați, am stat fără apă și mîncare timp de patru zile, pînă ne-a descoperit cineva. Comuna devenise aproape pustie, ceea ce ni se întimplase nouă se întimplase și altor familii din sat. M-am întors la București desculț ducînd-o pe sora mea mai mult în circă.

După evenimentele din decembrie, și după apariția Legii fondului funciar, am încercat să recuperăm această casă. Ea este acum sediul IAS-ului din comună, complet goală și în ruină. Există "cineva" într-o singură cameră, un personaj "misterios" și amenințător, care mi-a spus că dacă o să mai revin o să mă împuște, iar casei o să-i dea foc.

Am făcut toate demersurile posibile. Am cîștigat casa prin proces, conform hotărîrii judecătorești din 1991. De la Primărie am obținut adeverință că proprietatea nu a fost "confiscată" și deci nu figurează astfel în registrele agricole. Totuși, sînt purtat meru pe drumuri de la Primărie la Prefectură și de la Prefectură la Primărie, fiecare spunîndu-mi că nu este de competența lui. În ultima vreme am sesizat și Procuratura. De ce nu pot să recuperez casa pe care o moștenesc de la părinți și care în prezent mi s-a restituit conform hotărîrii judecătorești?

A consemnat VIOLA VANCEA

GABRIEL ANDREESCU

Don Quijote în Est

Viata pe un peron, Un om norocos sau în apărarea lui Galilei au fost printre cărțile cele mai comentate ale anilor '80. Emisiunile susținute de Monica Lovinescu și de Virgil Ierunca la Europa liberă îl citau des pe Octavian Paler și i-au adus o faimă explicabilă între ascultători care nu erau neapărat iubitori de literatură. Faptul că scriitorul și-a depus semnătura pe scrisoarea trimisă de cei șapte intelectuali de frunte președintelui de atunci al Ununii Scriitorilor (1989) în sprințului lui Mircea Dinescu a confirmat această poziție singulară, de "voce a conștiinței", pe care Octavian Paler și-o asuma din ce în ce mai programatic în anii delirului ceaușist.

Interesantă a fost evoluția lui Octavian Paler după revoluție. A devenit director de onoare al României libere și cel mai citit editorialist al acestui ziar de opoziție radicală. El însuși a promovat un discurs sever, definit în valori absolute. A fost și este prezent deseori și în alte mijloace de presă, printre care Europa liberă, sau - surprinzător pentru un intelectual cu mesajul lui, dovădind astfel că și media controlată politic nu poate face abstracție de el - la Televiziunea română. Octavian Paler este astăzi una dintre vocele cu cea mai mare autoritate pentru cetățeanul simplu, preocupat de soarta sa, a copiilor săi și, poate, a lumii, și una dintre vocele cele mai căutate.

Volumul *Don Quijote în Est*, un mixaj greu de definit între eseu și roman, constituie o sinteză a pozițiilor sale anterioare - deseori, chiar o reluare a lor. Avem acum șansa să analizăm, relativ comod, gîndirea - arta, mesajul - unei personalități publice cu o influență de o asemenea anvergură.

O tentație universalistă

Caracteristica poate cea mai accentuată a stilului lui Octavian Paler este plasarea actualității într-un context universalist; într-un timp al istoriei sau mai curînd al mitologiei; într-o geografie extinsă, care este mai ales o geografie a civilizațiilor, o geografie culturală. Aproape nu există capitol (epișod?), între cele peste 20 din carte, care să nu apeleze la această tehnică. Uneori formula dă rezultate interesante, ca în imaginarea Moscovei într-o Românie roșie care, în mod contrar modelului antic, își impune necrutătoare proprii zei: Marx, Engels, Lenin, Stalin. Dar de cele mai multe ori avem de-a face aici cu o modalitate de stil și nu de conținut, deoarece nu se explorează asociațiile, ci se creează prin intermediul lor un cadru de manifestare a nostalgiei universalului și a atemporalului - transfigurînd esența evenimentului. O scenă grotescă din Gara de Nord este reardată la credința chineză că "nimic nu e linear", florile de pe mormîntul lui Ceaușescu duc cu gîndul la florile de pe mormîntul lui Nero etc. "... aș vrea să-ți amintesc ce se zice în Odișsea, că zeii dau oamenilor încercări, nenorociri, suferințe, pentru ca generațiile următoare să aibă ce să cânte" (p. 65) spune el, discutînd despre invazia minerilor, defălarile instinctelor sau vacarmul de după revoluție.

Care sînt referințele îndrăgite de autor? Olimpul, cei șapte înțelepți ai Greciei antice, Solon, Tacit, Pisistrate, Orfeu și Euridice, Pitagora, Aristotel și Teofrast, Afrodită sau Athena, Plutarh, Heraclit, Epicur, Ovidiu, Tristan și Isolda, Erasmus, Luther, Nietzsche, Gogol, Brăncuși, Camus, Caragiale, Oscar Wilde, Alain și Michaux (...), Olimpul, Micene, Roma antică și Roma modernă, Florența și Aix-en-Provence, Orientul și Occidentul (ca forme de civilizație). Bineînțeles, *Don Quijote*, căruia Octavian Paler îi adaugă interpretări și imagini convingătoare. "Lección lui (Don Quijote) vine din direcția contrară, pentru a ne spune că nu se poate iubi, când iubești cu adevărat, altminteri decât -nebuște-" (pp. 71-72). Donquijotismul însuși a devenit, pentru autor, "ceva între filosofie și religie".

Pericolul apare cînd faptul cotidian este prea meschin iar referința devine, prin raport, prea pretențioasă. "Mă aflu în imensul aeroport din New York (...). Altădată, înainte de apariția trenurilor și avioanelor, nu existau săli de așteptare. În schimb,

faimosul festina lente, al romanilor! încă mai avea un înțeles, (...) Hâtez-voos lentement, sună un vers celebru din Boileau. Elle mit Weile, au zis germanii. Iar noi: Graba strică treaba. Dar apariția sălilor de așteptare a fost un semn că omnia sunt in via disipata și se grăbească lucrul." Sala din New York și cele trei citate eclectice nu pot rezista împreună.

Utilizarea citatelor în alte limbi rămîne doar un element al acestui stil, dar unul în care prețiozitatea este mai evidentă. Uneori se răzbură, creînd chiar dereglări semantice, ca în această formulare: "Istoria a încetat să mai fie, la noi, un teren sigur, la terra ferma, cum zic italienii la Veneția (...)" (p. 60), unde sensul concret al sintagmei este în contradicție cu cel figurat.

Comunismul, noi, patriotism și românism

Cartea lui Octavian Paler este cartea citorva teme. Una dintre ele: comunismul. Autorul nu și propune să-l înțeleagă. Ci să îl descrie, să îl califice, ca și cum ar vrea să confirme că a denumi înseamnă a dezvălui esența. De altfel, formulele lui pe această temă des bătută, memorabile, reprezintă una din părțile cele mai rezistente ale cărții. În comunism individul descoperă că nu poate alege decît ce anume vrea să piardă. "Navigația între Scylla și Charybda a fost o glumă în comparație cu senzația cu care am trăit noi, atîția ani, că adevărul e o pastă care poate lua orice formă". "Și poate acesta e chiar infernul: răul banalizat" (p. 153). Pentru Octavian Paler răul comunismului este un rău absolut. El atinge o dimensiune metafizică. "Într-un asemenea regim ai de ales, în genere, nu între a fi liber și a nu fi liber, ci între a fi și a nu mai fi deloc" (p. 152). Procesul comunismului nu a început. Cu atît mai necesară este atunci supunerea sa unui catharsis cultural.

O a doua temă, "tipică", ca să spunem așa, a lui Octavian Paler este tema românismului, sau a patriotismului, a identității. Scriitorul nu iese din referințele clasice, dar le adaugă un patetism și, uneori, o savoare ce pot convinge și un cititor sceptic de posibilitatea de a găsi în discursul naționalist ceva util bătăliei pentru civilizație pe care ar trebui să o ducem astăzi. Surprinzătoare pentru cel ce a urmărit activitatea jurnalistică a lui Octavian Paler din ultimii patru ani este eterogenitatea perspectivelor sale asupra temei naționale. Nu lipsesc alegațiile care ne-au liniștit orgoliul de-a lungul timpului și care au fost contrazise la primul sondaj pe stradă: "Mulți (la Paris) nu cunoșteau nici măcar numele poetului nostru național, în vreme ce, la noi, aproape orice elev de liceu poate bolborosi, cred, un

vers de Lamartine" (p. 149). Se reiau afirmații pe cit de comune pe atît de grave, cînd sînt preluate ad litteram de cei care ar avea nevoie de o informație istorică nuanțată pentru a-și transforma voința constructivă în proiecte sociale: "Drumul spre regăsirea Europei, de care se vorbește acum la noi pînă la sașietate, trece prin regăsirea României înainte de Yalta" (pp. 201-202). Nu lipsesc miturile pozitive, care au mai curînd o referință culturală decît una ontologică, și de aceea nici nu se supun verificării: "Românul a avut smerenia sau orgoliul de a nu sfida eternitatea" (p. 303). Dar cartea arată mai ales ca o luptă a autorului cu rătăriile noastre: "ce ne consolăm atît de ușor? De ce avem tendința să bagatelizăm tot ce nu ne convine?" (p. 206). Cei care i-au adus pe sovietici, cei care au ucis, care au ras satele sau au distrus biserici nu au fost români?, se întreabă Octavian Paler, polemizînd cu falșii noștri patrioți. Sau această afirmație incomodă: "Și e semnificativ că l-am canonizat pe Ștefan cel Mare care a umplut Moldova cu ibovnice" (p. 207). Patriotismul la care face apel Octavian Paler își caută armele în amintirile din copilărie și adolescență. Dar nimic din istoria noastră nu-i pare scriitorului mai greu de suportat decît scurta noastră aventură post-revoluționară. Traseul prin memorie, de la gara metroului pînă la Gara de Nord, printr-un București invadat de reclame caraghioase, de hoți și borfași, este pe cit de scurt pe atît de expresiv. În mod evident, Octavian Paler nu suportă acest mod de a te bucura de libertatea cucerită prin sacrificiu și nu este dispus să accepte "costul" inerent: oportunismul, vulgaritatea și chiar competiția. "Ziarele anunță în fiecare zi violuri, crime și sinucideri. Partidele s-au înmulțit ca ciupercile, (...), cursul dolarului a atins cote astronomice, iar cei care l-au executat pe Ceaușescu se împacă din ce în ce mai bine cu cei care îl plăng pe Ceaușescu" (pp. 61-62). Nu știm ce să facem cu libertatea, repetă el, reducerea tirajelor la cărțile scriitorilor care ieșeau altădată în zeci de mii de exemplare o consideră o catastrofă a culturii etc. Oare aceasta să însemne victoria mizantropiei de care s-a temut? După venirea minerilor, societatea românească îi pare constituită din lupi hămesiți.

Lumea, azi, e trăită de Octavian Paler sub manta angonei. Cînd se luptă cu sensibilitățile lui autentice, scriitura capătă dintr-o dată putere metafizică. Intunericul face Bucureștiul să pară noaptea o "omidă neagră". Altă dată, Bucureștiul îi apare ca "un vulcan pe care crește iarba". De altfel, orașul a devenit "o excelentă școală de corecție pentru visători. Nu s-a astupat o grupă de decenii, în schimb au apărut multe noi. (...) Nici un visător nu-și poate permite să meargă cu capul în nori, fără să riște să se trezească lungit în praf ori lîngă o frumoasă baltă" (p. 56). Alte imagini: "Dacă la noi fiecare individ s-ar sui pe un bolovan pentru a-și rosti monologul, România ar semăna acum cu un imens Hyde Park" (p. 25).

AGENDĂ CULTURALĂ

MIERCURI 22 Iunie

● **Muzeul George Enescu**, ora 18: recital extraordinar de violoncel Ioana Ostaf-Dunar, la pian Verena Maier (Bach, Mozart, Kreisler, Beethoven, Paganini).

● **MAE - Holul Central**, ora 12: vernisajul expoziției de pictură Valentin Iuliano, organizat de Institutul Italian de Cultură.

JOI 23 Iunie

● **Studioul Alfred Alessandrescu**, ora 17: concertul "Muzicienii de azi... muzicienii de mâine".

VINERI 24 Iunie

● **Sala Radio**, ora 19: concertul extraordinar de închidere a stagionii Orchestrei Radio, dirijată de Horia Andreescu, la pian Dan Grigore (Liszt, Bruckner).

LUNI 27 Iunie

● **Facultatea de Drept**: începe primul Simpozion internațional pentru tineret din România "Antropofonia" - o cale spre libertatea interioară și implicarea ei în viața modernă.

● **Galeria Orizont**: deschiderea expoziției de grafică Tia Pelta.

MARTI 28 Iunie

● **Muzeul Național de Artă**, ora 18 - cvartetul "Aperto". Dan Avramovici - clarinet; Ladislau Csendes - vioară; Yves-Nicolas Cerna - violoncel; Dolores Chelaru - pian (Messiaen, Hindemith).

La 75 de ani de la constituire, mesajul aniversar al Universității clujene Babeș-Bolyai ne parvine încărcat de cele mai autentice valori ale umanismului academic.

Putem cita aici adlocul respect pentru tradiție, începută în 1581, odată cu înființarea Colegiului Iezuit, și reînnoită în 1919, odată cu afirmarea culturii românești prin voci precum a lui Vasile Pârvan, Nicolae Drăgan sau Iuliu Hațieganu. Putem de asemenea cita cinstirea - în cel mai pur spirit ardelenesc - a născuților care au participat la cele peste două luni de manifestări ale aniversării.

Alături de nedismulata mîndrie care emană din textul retoricului Andrei Marga citim, nu pe puține pagini, preocupări pentru menținerea înțeleptei științifice, pentru deosebită, pentru progres. Și ca o probă a academismului său autentic, Universitatea Napocensis reia pe parcursul mesajului său ideea toleranței. O pleoară exemplară arată că abandonarea dialogului argumentativ este străină de scopurile și mijloacele culturii academice. Un text situat la polul opus demagogiei infernală întreținerea extremismelor și patriotismul fără crivism.

În fapt, Universitatea Babeș-Bolyai a optat pentru pluralism sub aspect filivistic - instituind învățămînt în limba maghiară în mai multe secții - și pentru diversitate religioasă. În perspectivă, cei 20.000 de discipoli și cele peste 800 de cadre didactice din acest lăcaș al culturii transilvane s-au angajat pe o cale a reinovării morale și reintegrării europene.

Gaudemus igitur!

Rubrică realizată de DOMNICA MACRI

ADRIAN MARINO

Don Quijote a greșit adresa

Păstrează în "dosarele" mele (dau asigurări formale: nu fac nici o concurență neioasă instituției specializate) copia xerox a unui text publicat în ziarul parizian *Le Monde* (12 aprilie 1990): *Les désillusions d'un intellectuel roumain* ("Deziluziile unui intelectual român"). "Am făcut greșala de a crede că răul se reducea la Ceaușescu, dar dictatura a rămas în noi", ne declară scriitorul Octavian Paler. Cartea pe care a publicat-o recent, *Don Quijote în Est* (București, Albatros, 1994, 382 pp., 2.900 lei), este deci, într-un fel, cronică unor dezamăgiri anunțate: "Mi-am pierdut toate iluziile" declară Octavian Paler doar la cîteva luni după 22 decembrie 1989.

Ceea ce publică acum este dezvoltarea și pînă la un punct sistematizarea unei mari și dureroase demistificări. Un fel de puzzle "post-modern" de confesiune și eseu politic, literatură și jurnalism superior, autobiografie și reflexie moralistă. *Don Quijote în Est* are un accent incontestabil de sinceritate și autenticitate. Octavian Paler crede efectiv în ce spune și acest fapt, spre meritul său, se simte. Dacă n-ar fi iremediabil "literat", predispus la digresiuni și "stil", cartea sa ar rămîne în primul rînd un document de epocă. Este un amestec tipic de luciditate și regrete, speranțe frustrate și resentimente care-i dă personalitate. Ea exprimă foarte bine psihologia multor români după 1989.

Speranțele lor au fost, într-adevăr, înșelate. Iluziile de o zi, de o lună-două, au produs numai decepții. *Don Quijote, în Est*, s-a dovedit un iremediabil învin. Treptat-treptat, ne dăm tot mai bine seama că eroul nostru a greșit adresa. În Est, donquijotismul trebuia să piardă partida. În zona noastră, mai ales, iluziile absolute nu sînt realizabile. Deziluziile lui Octavian Paler (și ale noastre) erau, de fapt, inevitabile. Situația politico-socială, dar și morală, de după 1989, evaluată lucid, nu putea - obiectiv vorbind - să ducă la răsturnarea, transformarea, "revoluția" radicală (să-i spunem oricum) pe care mulți dintre noi au visat-o. Mă transform în "avocatul diavolului" și încerc - ajutat și de Octavian Paler - să înțeleg de ce "vorbim în posturi, m-am lămurit" (p. 345), de ce "*Don Quijote* pierde din ce în ce mai mult teren, e din ce în ce mai izolat, mai ridicol" (p. 343). Ce mai poate oferi Estul lui *Don Quijote* decît "gloria rușinii" (p. 370)? Această ar fi o fată a medaliei. Există însă și o a doua, cel puțin tot atît de dureroasă și traumatizantă. Din care cauză prea puțini dintre noi o acceptăm și o privim în toată duritatea sa.

Totul pornește - iluzii și deziluzii - de la evaluarea exactă și cit se poate de rece a "revoluției" de la 22 decembrie. Octavian Paler crede că ea s-a transformat într-o "farsă" (p. 254). Pe un plan, el are dreptate. În esență, a fost însă vorba de două serii total divergente de "acte revoluționare". La limită, de două "revoluții". Pe de o parte, mișcarea populară, spontană, fără șefi și program, total neorganizată, dar radical și profund anticomunistă, care nu se mulțumea doar cu îndepărtarea lui Ceaușescu.

Pe de alta, un grup reformist, gorbaciiovist, care deținea întregul aparat de stat și care urmărea doar înlocuirea lui Ceaușescu și a echipei sale, dar cu păstrarea sistemului și a alianțelor estice. Avînd și sprijin extern, era inevitabil ca grupul "perestroikist" să preia puterea în confuzia generală. Unii foloseau și expresia "lovitură de stat". Iluziile au început cînd "strada" și cei ce simpatizau cu ea au crezut că pot prelua efectiv puterea sau că, în orice caz, noua conducere are intenția și chiar datoria să instauraze un nou regim cu adevărat revoluționar în numele aspirațiilor populare anticomuniste, profund diferite. Și ele au rămas la fel de diferite pînă azi. Bazele sistemului (democrație de față, centralizat, monolitic în esență, economie de stat etc.) au rămas aceleași. Ce va fi în viitor, vom vedea. Deocamdată, *Don Quijote* plînge pe ruinele răscăleii populare ratate, frustrate, "deturnate" (dar ultimul termen nu este chiar foarte exact) etc.

A doua categorie de iluzii are drept cauză neevaluarea exactă a raportului real de forțe. Pe plan intern și, detaliu esențial, extern. Naivitatea a fost desăvîrșită. *Don Quijote* - sau mai exact Octavian Paler transformat în propriul său personaj - este profund deziluzionat că nomenclatura este, încă, la putere, că vechea clasă a "revenit", că a trecut la "incredibilă răfuială" cu disidenții etc. Adevărul este că nomenclatura - care se confundă cu aparatul de stat - n-a pierdut nici o clipă puterea reală. Reflexele sale de autoapărare, oricît de detestabile ar fi, sînt și rămîn, în logica sistemului totalitar, firești. Cînd și unde o astfel de putere a părăsit-o fără rezistență, fără luptă? Mai ales cînd ea are la spate și un formidabil sprijin extern? Situația geopolitică nu îngăduie mari speranțe. Sferile de influență sînt o tristă realitate. Raportul de forțe Est-Vest, în această zonă, este indecis, instabil. Despre sprijinul occidental, Octavian Paler nu și face însă mari iluzii. Țările din Est sînt piese pe o tablă internațională de șah (pp. 214, 312). Nici despre "Occident", în general, autorul nu și face deloc iluzii. După 1944, enorme iluzii au avut și oamenii politici cu mare experiență. "S-au înșelat" (p. 338).

Rezultatul este că *Don Quijote* pășeste în această zonă pe un teren labil, nesigur, etern oscilant, de o ambiguitate fundamentală. Vîntul bate cînd într-un sens, cînd în altul. Pleacă un general rus și vine un U.S.S., în scopuri turistico-demonstrative la Constanța. Jocul acesta de balanță, de operetă politică, de fapt ("spunem ca ei și facem ca noi") continuă și va mai continua mult timp. Ne aflăm în zona duplicității fundamentale, congenitale și inevitabile. A interfeștelor contrarii. Spiritul absolut, radical, fundamentalist, fanatic nu se poate naște sau instala în această zonă. Ea aparține relativului, tranzacționalului, compromisului, adesea chiar efemerului. Construcția durabilă nu are priză. Într-o astfel de problemă este doar de a ne face politica de stat cit mai inteligent, patriotice și avansatoresc posibil. O nomenclatură educată la Moscova sau în spiritul său nu poate gîndi însă astfel. Ne facem, încă o dată, enorme "iluzii"...

Intervin și o serie de factori psihologici imposibili de ignorat. Aș începe cu cea mai mare "iluzie":

este pur și simplu imposibil ca deprinderi și o mentalitate formate timp de decenii să se schimbe doar după patru ani. Este nevoie de un alt tip de societate, de cel puțin un schimb-două de generații, de o cu totul altă viață politică. Și, cum observă foarte bine Octavian Paler, de un alt regim al proprietății (p. 151). Doar o societate sau măcar o clasă independentă economic poate gîndi liber și democratic. Mult, foarte mult, și-au făcut iluzii că se poate reveni la o "normalitate" (care, de fapt?) peste noapte. O serie de fenomene de continuitate ale vechiului regim sînt însă inevitabile. Detestabile, odioase, dar firești. Cine nu are percepția acestor realități face criza de dezadaptare psihologică de care vorbește întreaga carte a lui Octavian Paler. El este idealist și lucid în același timp. Situație, moral vorbind, care-l onorează. Nu mai puțin însă dintre cele mai incomode.

Don Quijote putea fi român? Răspunsul este negativ. Românul este lucid și sceptic, fără iluzii. Resemnat și fatalist, relativist ("se poate și așa"), contemplativ și abstrac, cu o capacitate de rezistență pasivă enormă în straturile profunde ale conștiinței, adaptabil, "acrobatic" și "descurcările" la suprafață. Formată într-o zonă de interferențe externe, adesea strivitoare, duplicitatea (p. 313) a devenit - într-un fel - dascăl un "defect național", o formă vitală de "supraviețuire" în orice caz (p. 216).

Asupra acestei teme, Octavian Paler revine îndelung, cînd revoltat și indignat, cînd înțelegător și clement. Cine decide în mod absolut și definitiv într-o zonă unde absolutul nu este posibil? La "șantașul represiunii" s-a răspuns cu cedări și compromisuri. "Intelepciune" sau "înșelăciune"? "Rezistență prin cultură" sau "colaboraționism"? Răspunsul nu este chiar foarte simplu. Uneori este sau poate fi și în dublu sens. "Nebunie să te opui" (p. 218) sau eroism cu arma în mînă? Aceste teme revin obsesiv și Octavian Paler dă răspunsuri și soluții alternative, oscilante și dintre cele mai patrunzătoare. Orice se mai poate salva, totuși, măcar în parte, în ochii săi, cu excepția odioasei (și pentru noi) "plăceri a superficialității", fără "nimic sfînt", care bagatelizează totul. "Într-o asemenea țară, *Don Quijote* n-are, în principiu, nici o șansă. «Nebunia» donquijotescă își pierde orice auroală în fața bășcăliei" (p. 331). La noi, Mitică a învins definitiv la *Jocura* și pe *Don Quijote*. El n-are ce căuta în această zonă unde iluzia ratează invariabil (și ne vine să spunem) "zi de zi, ceas de ceas și în proporții de masă".

Nu o dată, Octavian Paler face figura de idealist inadapabil, de izolat provincial inconformist. Pare uneori un personaj din Gârleanu, din Brătescu-Voinești, inhibat, neînțeles, retrăcut, izolat. Se regăsește în *Don Quijote* fiindcă acesta este un grandios iluzionist, invulnerabil la ridicol, cu nebunia gesturilor sublime în sine. Ar dori, ca și modelul său, să eșizeze teroarea, să nu-i pese de bășcălia stupidă, să urce una după alta toate treptele neșunerii, inconformismului și revoltei. Și, în final, să triumfe. Dar să stăm strîmb și să judecăm drept (mă las contaminat de stilul paremiologic al scriitorului): *Don Quijote* este un "car" rarism chiar și în Vest, nu numai în Est. El este al raritate inaccesibilă, un simbol al eșecului etern al iluziei, ca și al fericirii nebuniei ridicole. De pretutindeni și de totdeauna.

Doar că la noi prea de tot vulgară este "intelepciunea" care-l compromite și-l ridiculizează. "Soarta profetilor, a vizionarilor, a «nebulilor», la noi, e să ajungă la o criză de lehamite, să te scribească, la un moment dat, de ideile lor. La limită, prin bășcălie, orice Golgota devine talcioș" (p. 330). Drama este că sîntem meru prea "deștept", prea "invirtiti", prea "șmecheri". Ne vom vindeca vreedată? Octavian Paler nu pare să aibă mari speranțe. Înclină să-i dau dreptate. Cu tot regretul.

EDITURA HUMANITAS

Andreas HILLGRUBER
Hitler, Regele Carol
și Mareșalul
Antonescu
traducere revizuită
de Maria Alexe
Seria "Istorie"

Alegînd să studieze relațiile româno-germane din intervalul 1938-1944, Andreas Hillgruber

a înțeles că această perioadă este una din cele mai controversate din istoria României, cu enigme rămase încă neclădite, cu materiale și interpretări ce se uag permanent celor deja existente, înădînd perspectiva asupra întregului. De aceea istoricul german s-a angajat într-o febrilă activitate de depistare și cercetare a unor surse de informare demne de încredere, completate manual, la cea de-a doua ediție, cu sursele devinute între timp disponibile. Rezultatul acestei laborioase activități de cercetare este cartea de față, remarcabilă prin obiectivitate și claritate, prin detalii inedite adăugate celor deja cunoscute și prin soliditatea argumentației științifice.

Gilbert Abraham FROIS
Economia politică
traducere de
Liliana Șabac
Seria "Economie"

Cartea profesorului universitar Abraham Frois, care a cunoscut patru ediții între 1968 și 1990, are toate caracteristicile unui manual modern: varietate tematică, abordare pragmatică, abundente exemplificări statistice și grafice. Autorul face incursiuni în întreaga istorie a domeniului (de la Ricardo și Owen la Marx și Keynes), în paralel cu o necontenită raportare la actualitate. Un interesant sistem de "punere în situație" a cititorului îi oferă acestuia spre rezolvare, la sfîrșitul fiecărui capitol, probleme și exerciții practice însoțite de răspunsuri pertinente argumentate. Un manual ce promovează un învățămînt dinamic și atractiv într-un domeniu dintre cele mai afectate de ideologia comunistă.

ECONOMIA POLITICĂ

Plata Presei Libere nr. 1, cod 79734,
tel. 617.29.87; 617.65.75
Director general GABRIEL LICEANU
Director editorial ADRIANA IRIMIA
Director managerial GRIGORE ARSENE

Între Bistrița și Statele Unite

Artistul Mircea Stănescu și-a deschis o dublă personală: Rugini la Muzeul de Gravură Contemporană Bistrița, mai-tunie 1994 și o expoziție de experiențe personale americane în Central Cultural American din București. Beneficiind de un program-bursă de o lună în Statele Unite, artistul s-a transformat într-un observator atent al realităților social-culturale americane cit și al său perenial în contact cu aceste realități. Rezultatul este o expoziție de obiecte/radiografi extrem de percutante. Imaginile din ciclul *Rugini* vin să se așeze în continuitatea unor preocupări mai vechi ale artistului legate de statutul de "palimpsest" al imaginii în perioada post-modernă. (Cristian Robert Voiculescu)

Mircea Stănescu depune o activitate artistică remarcabilă în țară și în străinătate, găsindu-și timp și de excelența revistă sibiană "Euphorion" a cărei imagine și calitate grafică i se datorează (D.P.)

MIRCEA STĂNESCU
WALL SHADOWS
130 x 200 cm 1993

MARIAN CHIRIAC

Cehia - campioana de Răsărit a tranziției

Republica Cehă este indiscutabil premiata reformei post-comuniste. Cele mai rapide și mai cuprinzătoare schimbări sociale și economice din Centrul și Răsăritul Europei au ca artizani, întimplător poate, pe doi Václav: președintele Václav Havel - printre puținii intelectuali cu real succes politic - și primul-ministru Václav Klaus - redevabil economist și adept convins al liberalismului. Modelul ceh al depășirii cu bine a tranziției reprezintă în acest caz o aplicare eficientă a unor principii academice.

Specificul ceh al berii

Coca-Cola și rivala sa Pepsi-Cola, angajate în campanii de cucurire a Europei de Est, au devenit în zonă niște simboluri ale capitalismului. Numai în Cehia însă cele două băuturi răcoritoare nu se bucură de mare popularitate, fiind clar devansate de preferință pentru bere. Cu un consum anual de 150 litri pe cap de locuitor și cu un preț aproape de două ori mai mic, berea constituie pentru cehul obișnuit un mod de viață. "Unde se face bere, totul merge bine. Când se bea bere, viața este mai frumoasă", spune un proverb popular care datează de secole. În Cehia, mai ales în cartierele muncitorești, circumscripțiile se deschid din-de-diminoasă, pentru a permite clienților să bea o bere înainte de a merge la muncă. Festivalurile berii sînt în ordinea zilei, iar ultimul concurs anual de băut-viteză, organizat în 1993, a fost câștigat de un bărbat care "a ras" pur și simplu un litru de bere doar în 4,89 secunde. Și un ultim amănunt: cele mai importante mărci sînt considerate ca aparținând patrimoniului național.

Cehii au dovedit în mod practic că sînt adepți convinși ai principiilor economiei de piață. Un sfert dintre ei sînt astăzi milionari în coroane (moneda națională), dispunînd de bunuri în valoare echivalentă cu peste 30.000 de dolari. Dar dincolo de suprafețele strălucitoare, de magazinele dădora sau restaurantele luxoase, de sediile firmelor Yves Saint-Laurent, Lancôme ori MacDonald, dincolo de ritmul trepidant al cursei pentru prosperitate, persistă în cele din urmă impresia că pentru omul simplu a contat mai ales să rămînă el însuși.

CRONOLOGIE 1994

3 ianuarie: "Influsul de investiții străine este mult prea mare față de capacitatea de a-l absorbi a economiei", declară Václav Klaus. În primele 9 luni ale lui 1993, investițiile străine în Cehia au totalizat 445 milioane dolari.

2 martie: Gruparea de extremă dreapta Partidul Republican (CRP) a adresat o invitație oficială liderului Vladimir Jirinovski, "pentru a obține informații de la sursă despre obiectivele Partidului Liberal Democrat din Rusia".

16 martie: Ministrul Comerțului, Vladimir Dlouhy, a cerut - în cadrul Forumului Economic al CSCE - ca Occidentul să renunțe la măsurile protecționiste și să-și deschidă granițele competiției cu Europa Centrală și de Est.

2 aprilie: Produsul Intern Brut a scăzut în 1993 cu 0,3%, după ce în anul precedent a mai înregistrat o scădere de 6,6% - a anunțat Biroul de Statistică al Cehiei.

11 aprilie: Curtea Constituțională a anulat o parte a controversatei legi care prevedea pedepsa cu închisoarea de pînă la doi ani pentru defărmarea institutiilor statului.

15 aprilie: În localitatea cehă Litomyšl începe o întâlnire a șefilor de stat din șapte țări central-europene și Germania. Președintele Václav Havel a criticat politica Rusiei, care "fiind o țară mare și puternică, își permite să arate altora căile de urmat".

12 mai: Statele Unite acordă Cehiei un împrumut de 100 milioane dolari pentru finanțarea unor proiecte de investiții publice. Peste o săptămână se semnează un acord cu Uniunea Europeană pentru obținerea a 60 milioane ECU, în cadrul programului PHARE.

12 iunie: Prețurile bunurilor de consum au crescut cu 0,5% în luna mai, ceea ce reprezintă o creștere de 9,3% față de luna mai 1993 - a anunțat Biroul de Statistică al Cehiei.

Mentalitatea aceasta are ca principal exponent pe chiar președintele republicii, Václav Havel. Adept al liberalismului, identificîndu-se cu transformările din țara sa, Havel a recunoscut întotdeauna franc că nu și-a făcut un scop în viață din principiile capitaliste. Havel este în primul rînd un intelectual care încearcă să înțeleagă lumea din jur pe cont propriu, dincolo de stereotipii sau locuri comune, iar lucrul acesta îl face natural, chiar dacă - în virtutea poziției politice pe care o ocupă - aparent fără tact diplomatic. "Am remarcat că noi nu vorbim despre Statele Unite ca despre o fostă colonie britanică", aprecia președintele ceh într-un articol apărut în revista americană "Foreign Affairs". "În Occident, nostalgia involuntară față de vechea ordine poate fi remarcată chiar în domenii superficiale, cum ar fi referirea la țările noastre. Din Cehia la Kazahistan, sintem, și fără îndoaială vom fi mult timp, -țările ex-comuniste- și -ex-membre ale fostului Pact de la Varșovia-. (...) Aceste formulări trădă o atitudine de a ne eticheta, cit și o incapacitate de a găsi un alt mod de a ne înțelege decît prin vechile concepte", continua Václav Havel în același material în care reflecta asupra evidentei crize a Occidentului în găsirea de soluții corespunzătoare actualelor circumstanțe.

Pe urmele unui alt ceh celebru, Franz Kafka, dramaturgul Václav Havel a descris în piesele sale absurdul societății moderne, mai ales tendințele de birocratizare excesivă și totalitarism. În plus, și ca om politic, Havel a știut să rămînă consecvent cu sine însuși. Criticilor la adresa insuficienței capacități de reacție manifestate de Occident față de cealaltă jumătate a Europei îi s-au adăugat obiecțiile nereșpuse față de unele tendințe imperialiste din politica externă a Rusiei sau la adresa războiului dus de forțele sîrbești în Bosnia-Herțegovina.

Reformă cu motor de Škoda

La patru ani de la "Revoluția de catifea" din noiembrie 1989, Republica Cehia este un garant al reușitei economice: a doua rată a șomajului pe întregul continent; un boom al exporturilor și cele mai numeroase investiții străine din Europa de Est; demararea unui program de privatizare rapidă, unic în felul său; peste 1,5 miliarde dolari anual obținuți din turism, care a devenit principala sursă de venit a țării etc.

Și estimările pe anul în curs reflectă o creștere a principalilor indicatori economici:

	1993	1994
Creșterea PIB (%)	-0,5	2
Creșterea industrială (%)	-5	1
Rata inflației (%)	19	11
Rata șomajului (%)	4	5,5

Toate aceste succese sînt în principal opera lui Václav Klaus, 53 de ani, un adept convins al ultra-liberalismului de factură thatcheriană. Eforturile sale în ceea ce privește eliberarea statului de toate angajamentele au mirat prin radicalism. Rețeaua telefonică se va privatiza în curînd, ca și căile ferate sau sectoare întregi din industrie. De la sfîrșitul anului trecut a fost lansată cea de-a doua și ultima fază a schemei de privatizare în masă, care prevede oferirea acțiunilor a 770 de companii a căror valoare estimată este de 145 miliarde coroane (5 miliar-

de dolari). 60% dintre aceste societăți provin din sectorul industrial, minier sau servicii publice. Interesul public față de această nouă etapă a întrecut majoritatea estimărilor oficiale, deoarece aproape 8 milioane de cehi - din cei 10,3 milioane locuitori - s-au înscris pentru carnetele de cupoane pînă la sfîrșitul lui 1993, data limită de înscriere. Prima rundă a celui de-al doilea val al marii privatizări, care a permis conversia cupoanelor de proprietate în acțiuni, a început în februarie 1994. Transferul proprietății asupra activelor ce se vor privatiza în acest al doilea val se va încheia spre sfîrșitul acestui an, cînd circa 90% dintre acestea vor trece în posesie privată. Și, nu în cele din urmă, susținînd prioritatea privatizării, urmată de restituirea întreprinderilor - care să fie făcută de noii proprietari -, guvernul ceh acordă o mare atenție și reformei sectorului bancar, care va susține procesul de privatizare în ansamblul său.

Cum poate fi explicată reușita cehă? În opinia premierului Václav Klaus sînt necesare cel puțin zece comandamente pentru o reformă structurală și fundamentală. Dintre acestea, în primul rînd se menționează că nu există soluții pur economice, aplicabile în afara realității. "Visele inginerilor sociali de a organiza și conduce toate procesele unei transformări sistemice sînt utopice și periculoase." Apoi, economistul ceh enunță un principiu aparent paradoxal: "Reforma trebuie făcută acasă, rolul ajutorului extern are o importanță scăzută", explicînd că e o activitate inutilă să ceri ajutor într-o perioadă în care egoismul și protecționismul sînt în creștere. "Lucrul de care avem nevoie în cel mai înalt grad din străinătate este comerțul și schimburile mutuale benefice."

Cel puțin pînă în acest moment, Cehia reprezintă o experiență unică. Succesul reformelor liberale a făcut ca apetitul populației pentru măsurile economice și politice radicale să poată duce la depășirea greutăților inerente, iar cel mai bun exemplu în acest sens este poate inexistența unei mișcări de stînga puternice. "Republica Cehia se va transforma într-o înaltă pe care nu vor exista comuniști", declară premierul Klaus la puțin timp după succesul comuniștilor reformatori în Ungaria.

CITITORII DIN STRĂINĂTATE se pot abona la revista "22" depunînd costul abonamentului în conturile noastre deschise la Banca Comercială Ion Tiriac S.A. București, Str. Doamnei nr. 12 (pentru dolari în contul 4120253230, pentru mărci în contul 4120253231, pentru franci francezi în contul 4120253235, pentru lire italiene în contul 4020253234) sau (pentru orice fel de valută) trimițînd un oec (money order) pe adresa: Revista "22", Calea Victoriei 120, cod 70179, sector 1, București, România.

Costul abonamentelor pentru cititorii din străinătate:

	1 an	6 luni	3 luni
- zona europeană:	80 \$	40 \$	20 \$
	140 DM	70 DM	35 DM
	500 FF	250 FF	125 FF
	140.000 LIT	70.000 LIT	35.000 LIT
- SUA, Japonia, Australia:	100 \$	50 \$	25 \$
sau echivalentul în orice monedă convertibilă.			

Revista "22" anunță exclusivitatea difuzării sale în străinătate. Difuzorii de presă neautorizați de redacție (inclusiv RODIPET) vor trebui să răspundă conform prevederilor legale.

Gabriela Adameșteanu (redactor-șef), Rodica Palade (redactor-șef adjunct), Andrei Cornea (redactor-șef adjunct), Ilie Șerbănescu (publicist comentator), Dan Perjoșchi (director artistic), Oana Armeanu (actualitate socială), Horatiu Pepine, Marian Chiriac, Raluca Stroe-Brunaric (actualitate politică), Florina Popa (șef departament economic), Cornelia Nicolae (contabil), Radu Dobânda (corectură), Gina Marin (fotoreporter, secretariat), Mercea Ioanescu (șef serviciu difuzare), Mihaela Chișu, Ioan Condor, Vlad Vieru (difuzare), Flori Sava (publicitate). Rubrici permanente: Tia Șerbănescu (comentariu politic), H.-R. Patapievici (eseu). Corespondenți interni: Ioan Muzlea (Cluj), Daniel Vighi (Timișoara). Corespondenți externi: Adrian Niculescu (Milano), William Totok (Berlin), Ion Miron Damian (Paris). Responsabil de număr: Rodica Palade

Redacția și administrația: București, Calea Victoriei 120. Tel 311.22.08, 614.17.76; Fax 311.22.08.

ISSN-1220-5761

Tipărit la "TIPOREX" SA Calea Plevnei 114 Tehnoredactare computerizată Adrian Baltag Alexandru Cîmp Revista "22"